

LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO

KONTAKT K VODE

LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO

OBSAH :

MIKULÁŠ and comp.	Pozor, neprehliadni
Neznámy AUTOR	Chcel by som byť kreténom
Červehá KARKUĽKA	New Wave Magazin v Blave
Sedem KOZLIATOK	O čo to tu ide
Robert DAVID	Texty
STARÍ	Utrpenie
Robert DAVID	Texty
Erazim KOHÁK	O život v pravde
Druhý Neznámy AUTOR	Úryvok

KONTAKT K VODE vyšiel 11. júla 1981 .

LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO 81 LETO

KNIŽNICA
OLEGNA
PISTIERA

XVODE LETO 1981

POZOR - NEPREHLIADNI !

Zpráva pre toho, kto drží tento časopis v rukách - v tejto chvíli.

Milý držiteľ. Možno si tiež jeden z mnohých, ktorí si tento časopis nechávajú na noc v byte len s rozpakmi. Je to veru vec hodná zváženia. Práve preto by som chcel napísať čosi o nebezpečenstvách reálnych, vyplývajúcich z vlastnenia tohoto druhu literatúry ale tiež o obavách prílišných alebo úplne zbytočných.

Tanto časopis ti môže byť nájdeným hlavne asi pri domovej prehliadke. K tej sa siahla v Bratislave len zriedkavo. Za posledných 10 rokov nebola prehliadka u viac než 12 osôb. Doteraz nebola prehliadka u osoby, ktorá by predtým nebola na výsluchu. Ak teda nechodievaš na výsluchy a ani ti nehrozí trestné stíhanie, je hrozba domovej prehliadky takmer nulová.

Ale človek si povie - čo ak predsa !

Teda povedzme, že v tejto chvíli, keď sedíš doma a čítaš tieto stránky, niekto zvoní - a je to ŠtB - a už sa hrnú do bytu a pýtajú sa čo to čítaš pri kávičke ?!

Pamätaj, že čl. zákon nepozná pojem ilegálnej tlače. Nie je trestné vlastniť akúkoľvek tlač. Trestné je iba jej rozširovanie. Pričom je nutné rozšíriť text, knihu, mg. pásku a pod. najmenej dvom osobám, a to i v prípade, že im ho dáš každej zvlášť. Z toho pre teba vyplýva, že :

a/ tlač si vždy dostal poštou, bola ti vhodná do poštovej schránky, bola ti zastrčená pod rohožku a nemáš vôbec tušenie, kto by ti ju mohol poslať alebo podstrčiť. Obálku si už vyhodil nemáš vo zvyku schovávať staré papiere.

Upozorňujem, že § 168 tr. zák. priamo stanovuje, že nemáš povinnosť nález, obdržanie alebo vlastníctvo takejto tlače hlásiť alebo ju odovzdať orgánom.

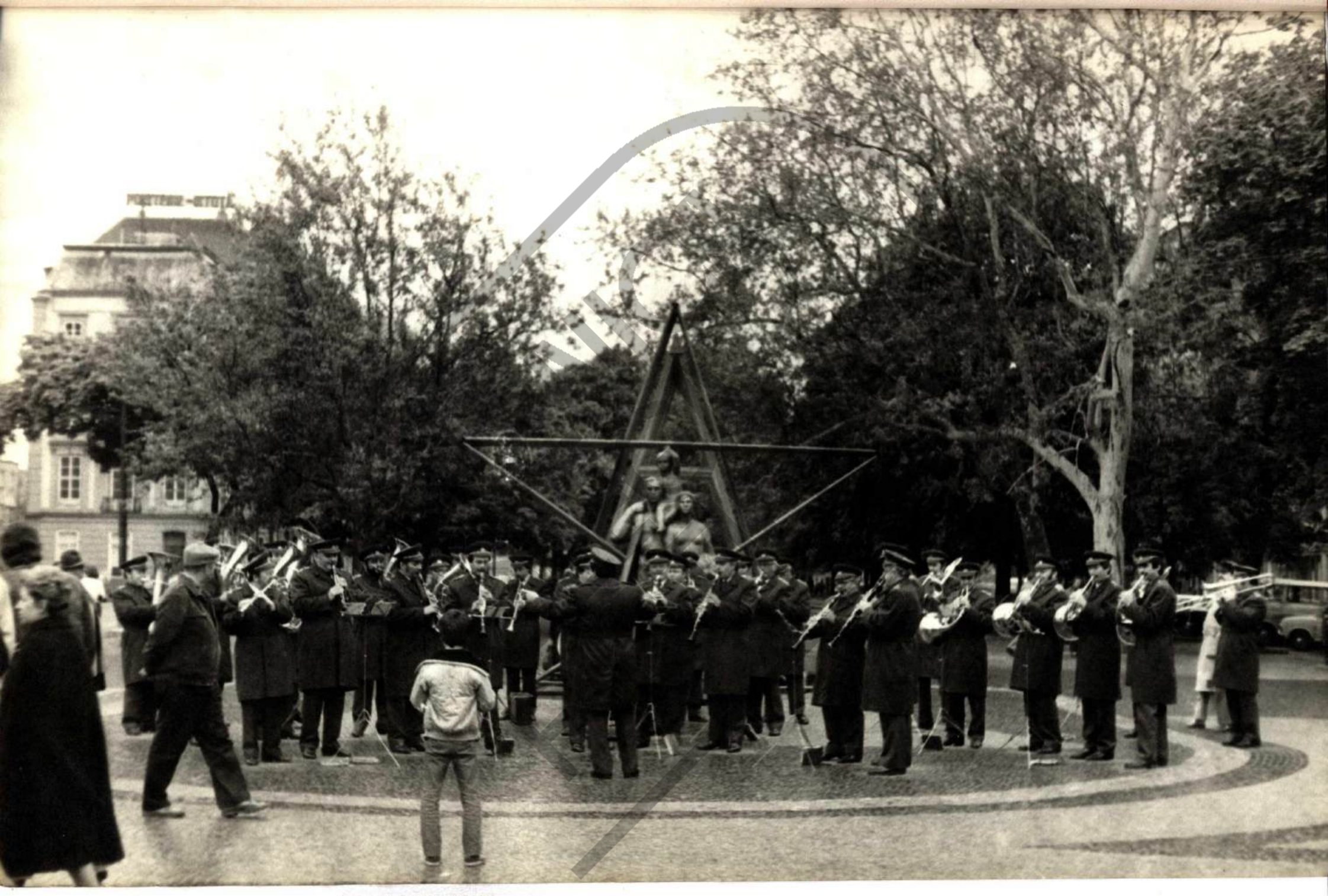
b/ Tlač si nikomu nedával čítať, ani si nikomu nehovoril o jej obsahu. Tlač nečítala ani tvoja manželka, deti, rodičia, súrodenci. Tí všetci majú právo odmietnuť výpoveď vzhľadom na právne Poučenie podľa § 100, odst. 2 : Svedok je oprávnený odoprieť výpoveď, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, svojmu príbuznému v priamom pokolení, svojmu súrodencovi, manželovi, druhovi, alebo iným osobám v rodinnom vzťahu alebo

vztahu obdobnom, ktorých ujmu by právom pocítoval ako ujmu vlastnú.

c/ Neskladujte doma väčšie množstvá neoficiálnej literatúratúry. Ťažko potom tvrdiť, že práve prišla poštou. Nepovažujte p pracovisko za vhodný úkryt.

d/ Ak požičiavate náš časopis, alebo inú neof.lit. nehovorte o takých konkrétnych veciach, ako napríklad - odkiaľ ju máte, kto je jej autor a pod. Nie je to zbytočné tajnostkárstvo voči priateľom, naopak, tým že nebudete predkladať konkrétnosti tohoto typu, zbavujete ich prípadného strasu pri vypočúvaní a vaša mlčanlivosť je v tomto prípade ohľaduplnosťou voči nim.

e/ Je tu ešte možnosť - keď už sú tu tí eštebáci, nesrať sa a povedať pekne pravdu. V tom prípade si však musíš uvedomiť, že následky môžu byť veľmi nepríjemné pre toho, kto ti časopis dal / ak nájdú ešte jedného, môže to stačiť na trestné stíhanie / a nakoniec aj pre teba. Nikdy never vyšetrovateľovi, ani keď sa milo usmeje, a povie : veď o nič nejde, veď my proti tej knihe nič nemáme, prečo by ste si ju nemali požičiavať, len nám povedzte meno a všetko bude v poriadku. Neverte ani keď vám pohrozí, že keď budeš klamať, vyvodí z toho právne následky. Nepravdivá výpoveď je stíhateľná len keď si vypočúvaný ako svedok v trestnom stíhaní proti konkrétnej osobe - a nie v prípade bežného výsluchu, právne nazývaného objasnenie. /o aký výsluch ide je uvedené vždy na predvolaní/ Napokon , nie je potrebné klamať/nepamätám si, neviem..../. Uvedom si, že žiadne fotografie, magnetofónové nahrávky, informácie z odpočúvania telefónu alebo bytu - nemôžu byť svedeckým materiálom ! Preto vyšetrovateľ nutne potrebuje tvoju výpoveď k tomu, aby mohol dokázať trestnú činnosť. Dúfam preto - že zväžiš všetky okolnosti tieto informácie a vyhneš sa tak nepríjemnostiam, výsluchom i zlému svedomiu.

Chcel by som byť kreténom

s červenou hviezdou nad čelom
večerom i s obedom
s deravou palacinkou svätožiare

Na prázdnom rozbehnutom chodníku
odnikiaľ až kde nik som tu
opilcom s veľkým červeným nosom
a hviezdou tou neď ovisnutým okom

Tým šťastným aspoň bláznom
kráčajúc po dne kolotoča s prázdnom
odznaky, zástavky napichané v hlave v čapici
som ikebana, hviezda, sviet' že mi si

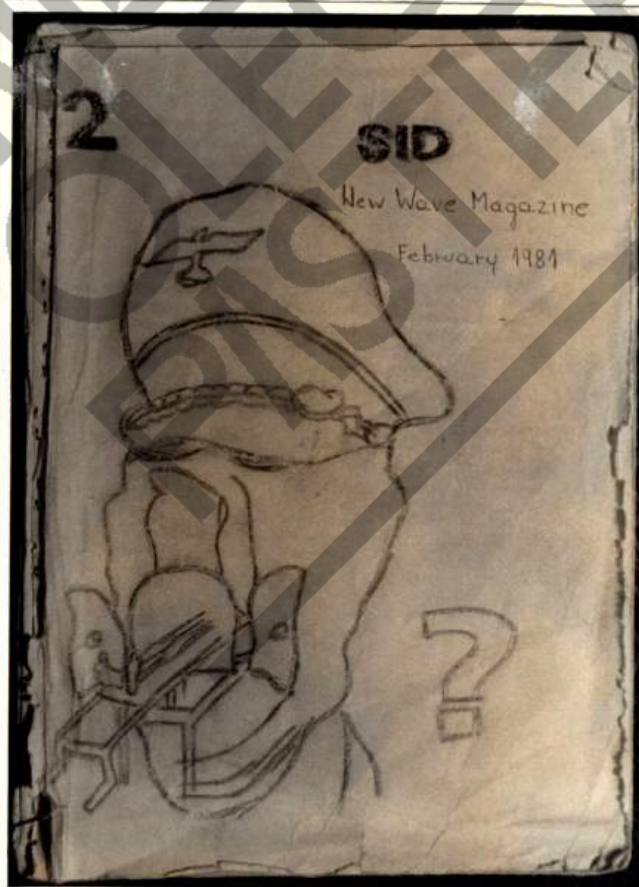
Sám sebe bledým čašníkom
s tanierom svätožiare nad čelom
rozlej sa hviezda paradajkovej omáčky
jej farieb päť, ja dám si na jej cípy natáčky

Tak kráčať šťastný, veľký hrdina
odnikiaľ až do nikdá
ja lásky plný, žiariaci kretén
vítam vás všetkých, výťah, poďme do neba.

neznámy/autor

Informácia pre nepunkero v

New Wave Magazine
Bratislava, February 1981
č. 2

New Wave Magazine

Bratislava , February 1981

2.

najprv niečo o obsahu...

Text 1.

Článok o Ku-klux-klane - z histórie, bez poz. alebo neg. zafarbenia.

Text 2.- retrospektíva New Wave od júna 1977 - rebríčky. Pre tvoju informáciu : v januári zvíťazili SPECIALS so skladbou "Do Nothing" a vo februári 81 MADNESS - "Return of Los Palmas 7". Nasledujúce strany prinášajú reportáž z vystúpenia U:K:SUBS v Záp. Berlíne. Spočiatku nás autori uistujú o nevinosti napohľad divokých punks. Pokračujú opisom boja, v ktorom lietajú pivové fľaše, tečie krv a demoluje sa tech. zariadenie. Záver - svorný tanec publika i muzikantov. Ďalšie listy/použitý baliaci papier/ponúkajú pôvodný/sic!/článok o punku v Rakúsku. Dokonca ide o reakciu na článok v prvom čísle SIDA, ktorý informoval o punkovej scéne v Maďarsku. Rakúsky punk vyzerá podľa tohoto reportu dosť provinciálne - preste rakúšaci. Jedna hviezda - Wilfried - je obstarožný chlapič, zrejme kabareťák, ktorý si pôvodne robil v telke z punku srandu. Druhý, teraz punker č.1 - Morak - je hercom viedenského Burgtheatru a tiež má 30tku už za sebou.

Morak: "Chcem pripievať výbušninu na skutočnosť a potom ju vyhodit do vzduchu" alebo: "Považujem sa za toho, kto by mohol prelomiť nudu v stredoeurópskej hudbe".

Ďalší článok hovorí o novej vlne "po-punkového" hnutia - o "Nových romantikoch". Punks v Londýne znu denífranným jednoduchým a proletárskym punkom obliekajú maškarné šaty, užívajú šminky... Článok končí nečakane moralisticky, akoby bol prevzatý z našej tlače : "Ale čo potom keď šminka opadne...?"

Nasledujúce strany klepal zrejme prepašovaný establišmenták/alebo hipísák - neviem ako sa u nás dnes hovorí tým na druhej strane barikády.../- sú totiž

na úplne obyčajnom kancelárskom papieri. Dá sa tu poučiť od prameňov : Nietzsche a pod. Na jeden a pol strany textu sú podčiarknuté slová : ABSOLÚTNA VZBURA a CHAOS. Nasledujú znovu rebríčky. Názvy skupín sú pre mňa zväčša neznáme. Skladby majú názvy ako: "Nemám rád pondelky", "Môj otec bol bankový lupič", "Už nie viac hrdinov", "Cesta do undergroundu", "Nie som dnes šťastný", "Keď je tvoja verejná mienka obmedzená"/od kapely Obmedzená verejná mienka/, "Nech žije Martin Borman", "Nacizmus v nástupe", "Ja som mŕtvy, ty si mŕtvy" - a mnohé iné prítažlivé, pardon, výborne odpudivé, v každom prípade ale zvedavosť budiace tituly.

Nasledujú citáty hviezd New Wave. Hodne sa týkajú výzoru, apetítu, prejavov opovrhnutia kýmsi-čímsi. Prvý citát - Sammy Hagar: "Môj slovník je obmedzený" posledné - Pat Benatar: "Moje telo nie je také nádherné ako si myslíte" a R. Jobson: "Cítim sa ako kurva". Nasleduje text hitu "Going underground", potom rebríček SIDA za február. Prví sú MADNESS. "Retur of Los Palmes 7" a za nimi PRETENDERS: "Message of Love". Nasledujú dve interview. Najprv so skupinou THE CLASCH - otázky kladú dve 17 ročné dievčatá. Dozvedáme sa kde stratil gitarista zuby, ako si udržať vlasy ježaté a pod. Citát: "Spoločnosť nás bila - teraz my bijeme spoločnosť.". Druhý dialóg vedie Mike Gardner s Busterom Bloodvesselom. Tem v ňom hovorí o svojich škandáloch a o rozhodnutí nedať sa nikdy sprofanovať. Znovu rebríček, tentoraz Frector. Za ním "News"-aktuality a bulvárne. Záver čísla obsadili ešte raz poradie najúspešnejších. Tentoraz "klasických" skupín v USA a v Anglicku. A napokon ešte stav boja v bratskom časopise INDEPENDENT.

Tolko o obsahu. Čo sa týka úpravy - SID má formát A3 má 46 strán - mimo obálky. Na prednej strane je okrem názvu kresba tváre/ceruzkou/s nacistickou čiapkou, ktorej otvorené ústa tvorca poňal ako pec na spaľovanie mŕtvol. Na zadnej - okrem hesla: "If you don't like punk you're dead anyway" je dokreslená červená hviezda s nápisom "Brigate Rosse"

kto tento časopis vydáva, v koľkých exemplároch, aká je distribúcia ...a pod. som nezisťoval.

Zarážajúci fakt, že punkeri sú pri svojej príslovečnej deštruktívnosti schopní takéhoto edičného činu, poukazuje buď na životaschopnú kríženú odrodu nášho slovenského punku - alebo na iniciatívu bratislavskej ŠtB.

Ani túto otázku som sa nepokúšal rozriešiť.

V každom prípade ide o prejav našej autentickej situácie a ako taký má hodnotu, takpovediac, fenoménu.

Veľa pozdravov redakcii SIDA a pranie ďalších úspechov - alebo správnejšie - ďalších prúserov šokov a odporných hovien

praje

Červená Karkulka

START

Oslavujeme non-sense,horor,rozprávky,únik,bledosť,strach,
dve skrížené kosti,hrad so slín,kvapky kyseliny,teror,odpor,
trhaviny,nedôveru,apatiu,anarchiu,slepé ulice,vojny,bomby,
fašizmus,krypty,truhly,nacizmus,vlaky krvi,akty nenávisti,
tlaky,kriky,oplzlosti,odloženie vrásky,nasadenie masky,
hlúposť,prechosť,urážky,nenávisť,zicherky,žiletky,retaze,
špinavosť revolúcie,masu,rovnosť,rasu,popol v urne,fľašu,komplex,
križe rôzne,sex,úder po hlave,gulku v hlavni,delobuchy,mentálne
tlaky,divné farby,sklamanie,pád,zvracanie,hlbiny,prevraty,
smrteľné vyslobodenie,krysy,potkany,seba-rozvracanie,útoky,ši-
benice,deravé vačky,divé mačky,krátery,diery po olove,koncentračné
tábory,vyčkávanie,váhanie,pokory,posolstvo vo fľaši,železné tyče,
amorové šípy,blázninca,slzy za mŕtvymi,zrušenie trestu smrti,
policajtov na šibenici,slnko na oblohe,matky v pôrodnici,kvety v
kyticí,hrozno v pohári,hnis,hnus,špinu,zrušenie východiska,vôňu
hnojiska,antimódu,mäso v hrnci,vianočné koledy,excentrické koledy,
šoky,frašky,básne z triašky

.....Dokedy ?

Mám presvedčenie. To presvedčenie je punk. A presvedčenie je hlbšie a ozajstnejšie ako logický prístup. Pri chápaní rozumom si často uvedomujem svoju plasticnosť.

Použijem slová : "to je môj názor", ale mala by som si uvedomiť, že to je obyčajná fráza. Určite by bolo výstižnejšie povedať : "tak to teraz pociťujem a vnímam".

Na veci sa dívam cez niečo, cez niekoho. V skutočnosti sa dozvedám veľa rozdielností o tej istej veci. Môžem v duchu viesť boj s týmito rozdielnosťami. Je to vlastne akýsi zmätok myšlienok, ktorý môžem s kludným svedomím nazvať chaos. A práve takýmto zmatekom sa začína oslobodzovanie, je to cesta k punku. Punk má v sebe chaos : práve vtedy je schopný revolty, ktorá je nepochopiteľná a nezmyselná pre tzv. "normálnych" ...

ROBERT DAVID

/Bez názvu/

Nyní čteš tento text a mimovolně jej ukládáš do své paměti. Tvá paměť je naučena uchovávat informace co nejdéle. Zapomínání nelze vědomě ovlivnit, a tak čtením tohoto textu na jistou dobu blokuješ velké množství nervových buněk v mozku. Tím zbavuješ nikoli zanedbatelnou část své paměti možnosti pamatovat si něco užitečnějšího.

Sedem Kozliatok :

O čo tu ide?

/Čo ti hrozí, keď čítaš tieto riadky./

Najprv niečo o "tvrdej realite" dneška.

Netreba si nahovárať, že u nás platia zákony, že sa neprenasleduje, keď človek nič neurobil, že úplne apolitický text nemôže byť zhabaný... Kto si to nahovára, môže byť nepríjemne zaskočený. Skôr sa dá povedať, že moc si už nevšíma žiadnych nuansí, že protiklad medzi tým, čo chce byť slobodné a pravdivé - a tým, čo chce udržať život v koľajách umelosti a stagnácie, sa vyhranil. Len málo naozaj živej a pravdivej aktivity sa dá/- hlavne pokiaľ ide o kultúru, humanitné vedy... ale i iné -/ realizovať v rámci oficiálnych spoločenských štruktúr.

Nečudo, že aspoň minimálna časť tejto umelo brzdenej energie preráža na povrch v podobných publikáciách, ako je tá, ktorú držíš v rukách. Rovnako je samozrejmé, že neživá, stagnujúca realita je nepriateľská všetkému, čo reprezentuje akékoľvek hľadanie, vývoj, kritičnosť...

A tak sa nečuduj, že môže byť zabavený aj text úplne apolitický, že zatvorí básnika, kňaza apod. Proti nám nestojí politická koncepcia, ktorá prenasleduje svojich odporcov. Aká koncepcia?!! Tú predsa nikto už neberie vážne - jej predstavitelia najmenej. Proti nám stojí moc nepriateľská všetkému pravému, živému, aktívnemu, pravdivému...

Ak by si chodieval na výsluchy, pochopil by si po čase - ako som pochopil ja, že cieľom činnosti polície nie je ani tak vypátranie nejakej trestnej činnosti /spravidla o žiadnu nejde a to ani podľa našich gumových zákonov/ alebo tvoje zatknutie, získanie neoficiálnych materiálov, kníh apod. Ľudská moc sa osamostatnila ako živel. Neslúži už ani nejakej idej - ako v 50-tych rokoch. Slúži svojej podstate - zlu. Slúži poníženiu, zlomeniu, hlavne morálnemu zlomeniu človeka.

Nemožno tvrdiť, že v radoch kníh, ktoré sa klepú v neoficiálnych vydaniach, sú všetky politické. Dokonca ani nie v zásade všetky stopercentné a geniálne. To je samozrejmé./To isté platí o celom neoficiálnom umení a kultúre./ Ale napriek tomu, všetky bez rozdiely sú rovnako nenávidené oficiálnou mocou.

Prečo?

Pretože ich autori, vydavatelia i čitatelia majú ešte silu

k nenalínajkovanému životu, sú nerezignovaní, ešte nezlomení.

Prečo toto všetko spomínam?

Ide mi o to, aby si porozumel jasne tomu zásadnému konfliktu, v ktorom si sa aj ty ocitol. Už tým, že si bezstarostne sadneš na slnkom vyhriate schodíky, už tým, že sa v noci vydáš na prechádzku, tým, že sa moderne oblečieš, tým, že neklameš v práci... sa môžeš dostať do konfliktu s mocou, ktorá si nájde nič bezstarostné, nič atypické, nič presahujúce priemer - teda nič z toho, čo je jej podstate cudzie.

Už tým, že čítaš tieto riadky, tým, že držiš v rukách tento časopis, si sa ocitol na strane ľudí, ktorí hľadajú svoje životné vyjadrenie a nechcú prejsť životom pod dozorom starostlivého pestúna ani strážníka. Premysli si, či si naozaj na strane takéhoto životného postoja. Je to síce životný postoj obrátený k rozvoju tvojich prirodzených ľudských dispozícií - ale v tejto dobe je nežiadúci. Je to postoj neuhýbania životu, je to túžba po vymanení sa z toho lživého, čo dolieha na nás - no žijeme v dobe, keď ~~to~~^{to} postoj môže privodiť pozornosť síl nepriateľských takémuto postoju.

Nakoniec - možno naša doba v tomto ani nie je až taká výnimočná, ako si myslíme. Hádám je tento starý konflikt skomplikovaný pre nás dnes tým, že niet kam pred ním v ČSSR. Ani do le-^{utiecť}sa ani do veľkomesta, ani do vedy, ani do invalidity, ani k lopate... Ťa však veď to vieš sám. Takáto situácia delí ľudské charaktery - jeden spevní, iný zdeformuje. Je to situácia chorá a jej následky nemôžu byť nič zdravé. Ak si pocitový a zásadový človek, ak chceš žiť nielen pre seba, ale aj pre iných, aj pre budúcnosť svojich detí, ak berieš vážne slová ako: spravodlivosť, sloboda, pravda, česť, ak chceš niečo poriadne v živote urobiť - naraziš skôr alebo neskôr na stenu našej "tvrdej reality". Tá zrážka môže byť nevinná, môže byť vážna. Často je to vec náhodného vývoja okolností, že sa človek, človek ako ty, ocitne v pozícii disidenta alebo väzňa. Bohužiaľ vládne pocit, že musel "provokovať", že bol príliš politický, že niečo predsa len vyviedol, že prekročil zákon...

Ver, že "previnenia" perzekvovaných sú v drvivej väčšine úplne v normách zákonnosti, a veľa veľa z nich neurobilo doslova nič. Tou "provokáciou" je ich existencia, ich neurobilo doslova nič.

Režim diktátorský prenasleduje za činy.

Režim totalitný prenasleduje za duchovné postoje.

Jeho totálna ambícia totiž zahŕňa pod položku "ovládané a kontrolované" aj našu dušu.

V tom je konflikt, skúška našej doby. Konanie nejakej odbojnej činnosti proti diktátorskému režimu je zásadne vyhradené politicky orientovanej menšine. Veľká časť z ľudí sa v minulých ~~zix~~ autokratických režimoch vo svojej bytostnej podstate nekonfrontovala s vtedajšou politickou situáciou. Pochitý a plný život sa dal prežiť aj v okupovanej krajine, aj feudálnej. Hodnoty ktoré charakterizujú vysoko individualizovanú bytosť moderného človeka v tých časoch naboli zvnútornené masami ľudí. Feudálny človek sa sotva cítil ako člen tejto feudálnej spoločnosti klamaný, ^{poškodený} ponížený ... že nebola sloboda tlače, voľby alebo že zahraničná politika jeho krajiny je reakčná.

Tyrani a diktátori v minulosti požadovali telá, dane, prácu... Dnešní držitelia moci ^{siahajú} na tvoju dušu, na vnútornú integritu, na česť, sebaúctu i úctu k iným. Chceli by dnes, aby ^{sa} kvôli momentálnej politickej situácii /situácii strachu a nátlaku/ vzdal takých hodnôt, ktoré nielen že charakterizujú moderného človeka ako takého - ale sa sotva kedy dajú získať znovu - napr. sebadôvera, živý záujem o ľudí, o spoločnosť, chuť objavovať, tvorivosť, pokoj...

Všetky tieto hodnoty, dispozície - strácajú zmysel, strácajú sa ako také, keď sa nevyužívajú, potláčajú v sebe, skrývajú. Uznáš iste, že je komické /skôr tragikomické/ tvrdenie, že vnútorne som bol pochitý a vždy som vedel kde je pravda - iba navonok som jednal inak. Ak som vedel a predsa konal proti svojmu svedomiu - to nie je ospravedlnenie, skôr obviňujúci fakt.

Totalitný režim od nás v zásade žiada, aby sme sa vzdali svojich predstáv o živote /čestnom, tvorivom, dôstojnom.../ a prijali iný život.

A žiada to dôsledne /hoci postupne/ a od všetkých tých, ktorí to ešte neurobili.

To je problém nie politického názoru, to je problém spôsobu života, potom neskôr aj myslenia a cítenia ...

Náš život je tou najzákladnejšou dispozíciou - máme ho naozaj prežiť a nie simulovať, nie deformovať, nie žiť pre vrchnosť... Každý z nás je v tomto konflikte a - ako som sa v tejto úvahe pokúsil ukázať - ide tu o život.

Nechcel som byť sudcom tvojho riešenia tohoto konfliktu. Nechcem ti ani vsugerovať, že z tohoto boja vychádza niekto ako úplný

vítaz. Proti nám stojí aj veľa starých vnútorných nepriateľov. Náš konformizmus, strach, pohodlnosť, starnutie, pochybnosti ... No to nie je dôvod na rezignáciu - ten fakt, že v našom svete i v nás samých sú sily obrátené proti nám.

Táto úvaha chcela upozorniť čitateľa na etickú podstatu našej konfliktnej spoločenskej situácie, prispieť k doceneniu a po-
menovaniu týchto síl. ~~xxxxxx~~ Možno sa niekto chlácholí nádejou
že jeho sa to netýka, že ten konflikt homína, že on má iné život-
né problémy, iný smer aktivity...

Chcel som v tejto úvahe povedať, že je to sebaklam, vedomý alebo
nevedomý.

Až keď človek vidí zreteľne /a- niekto vidí zreteľne intuíciou/
čo dostáva a čo za to dáva, až keď zažije čo naozaj bytostne
/tj. - ako ľudská bytosť/ potrebuje, bez čoho jeho život stráca
imanentné hodnoty - a čo nie... - až potom môže povedzme robiť
s týmto našim svetom určité kompromisy, pristúpiť na isté straty
a bez pochybností trvať na iných veciach, ktoré v žiadnom
prípade stratiť nechce.

Obtáča nás všetkých hmľa deformovaných slov, umelých termínov,
ideológie, civilizačných neistôt, dočasných, provizórnych hodnôt
a kríz kultúrnych, politických...

Ona má zťažiť našu orientáciu v situácii, oddeliť nás, zmiasť.
Aby nevidel ako je manipulovaný, ako je jeho životná energia,
ktorá mala slúžiť jeho ľudskému rastu, exploatovaná a zneužitá
proti nemu, aby nevidel ako postupne cudzí, parazitný život
cudzopasí v jeho živote, ako je jeho život vymieňaný za iný,
vhodnejší k ovládaniu a využívaniu.

To je o čo tu ide.

Oklamať nás.

Nyní čteš tento text a téměř celá tvá pozornost je soustředěna na to, aby byl přečten přesně a pochopen správně. I když budeš číst rychle, uplyne asi půl minuty tvého života. Tato půlminuta bude už pro tebe nenávratně ztracena v minulosti, nikdy ji nevrátíš zpátky a možná, že ti někdy bude chybět. Prostě - na konci tohoto textu budeš o půl minuty starší. A tak zbytečně promarníš půl minuty čtením nedůležitého textu. Snad se ti zdá půl minuty ze života málo, ale zatímco stále ještě pokračuješ ve čtení, plyne čas, ve kterém bylo možné vykonat něco užitečnějšího.

UTRPENIE

ÚVOD

Cítim, že treba vysvetliť, prečo píšem o takej abstraktnej a odťažitej veci, ako je utrpenie. Už samo toto slovo je staromódne a v bežnej reči ho nikdo nepoužíva. Ani iné slová, ktoré s ním súvisia nie sú príliš populárne. Kto sa už dnes rozpráva o šťastí, múdrosti, odvahe, svedomí, zápalistosti...? A s kým? Ľudia sa rozprávajú o práci, o svojej rodine, nadávajú na režim, hovoria si vtipy, alebo oplzlosti. Aj na tomto mieste sa očakáva, že bude čosi, čo ak aj priamo na režim nenadáva, bude to aspoň čosi, čo by režim nedopustil.

Musím sa však priznať, že sa mi nežiada nadávať na režim. Nežiada sa mi ani polemizovať s ním. Nemyslím si, že by to bol partner na polemiku. Mój dedo hovorieval, že kto sa v hovne papre, sám začne smrdieť. A tak si hľadám iných partnerov s ktorými by som sa mohol rozprávať o témach, ktoré ma zaujímajú. A cítim že tých partnerov je málo. Že málokto chce a vie rozprávať o ľudskej duši, o poslaní človeka v takomto režime, o hľadaní spôsobov ako aj tu prežiť dôstojný ľudský život. Svojím spôsobom chápem tento text ako zoznamovací inzerát.

Na druhej strane sa mi zdá, že keby sa ľudia odvážili komusi dôverovať, že by hrozne radi vystúpili zo svojej samoty a dozvedeli sa niečo o sebe. Ak by to bolo možné, chceli by niečo urobiť so sebou. Je tu veľa vzdelaných a inteligentných ľudí, ktorí dokážu riadiť a vymýšľať zložité stroje a rozvíjať hlbokomyselné teórie, ale k svojmu vlastnému životu sa správajú celkom naivne a amatérsky. V tomto svete plnom podvodov, pretvárek, udavačstva a strechu ani nevedia, že existuje čosi ako ľudská osobnosť, že je možné ju formovať, zvelaďovať a že ľudstvo za posledných dve, či tri tisíc rokov nazbieralo veľa poznatkov o tom, ako to treba robiť.

Z celej duchovnej kultúry som si vybral postoj k

utrpeniu z teoretických dôvodov, ktoré vyplynú z tohto textu, ale aj z celkom obyčajného dôvodu, že sám cítim bolesť a mnoho mojich známych a blízkych tak zgnievalo ich utrpenie, že postrácali ľudské vlastnosti a stratili sa z môjho života. Chcem vedieť prečo sa to stalo.

1 ZVIERA

Ak sa zviera niekoľko razy popáli, nakoniec si zapamätá, že pre jeho organizmus nie je dobré, ak strká laby do pahrby. Ak cíti únavu, ľahne si a oddýchne, aby nabralo nových síl. Ak je hladné, rozbehne sa za potravou a ak ho potom bolí brucho, povie si, že také ťudné páchnúce veci už nebude žrávať.

Zmysel bolesti pre zviera je celkom zrejmý. Je to jeden z najdôležitejších prostriedkov, ktorým jednotlivé orgány zvieračieho tela žiadajú ostatné časti o zmysluplnú spoluprácu, ktorej cieľom je rozvoj, alebo zachovanie tohto organizmu, alebo celého zvieračieho rodu. Primárny - a jednoznačne pozitívny - zmysel bolesti je v tom, že je vodičkom, čo je pre organizmus dobré a zlé.

2 ČLOVEK

Človek sa pomerne rýchlo naučí, ktoré jeho činnosti by mohli spôsobiť fyzickú bolesť /a postupne aj vyššie formy bolesti ako sklamanie, smútok, prehra, zúfелство.../ a koná tak, aby sa bolesti vyhol, aby nemusel byť ustavične napomínaný skutočnou bolesťou, že čosi robí zle. Ak predsa len zavše pocíti bolesť, či utrpenie, znamená to, že s čímsi nepočítal, že kdesi urobil chybu. Preto bolesť pre neho už nie je dobrodením, ktoré si treba vážiť, že ustavične nad ním bdie a stráži ho, aby si neohrozil život. Naopak. Pocit aktuálnej bolesti je symptómom zlyhania jeho predvídavosti, jeho schopnosti organizovať si svoj vlastný život, bolesť zraňuje človeka v samom centre jeho pýchy a sebalásky, lebo mu dáva neodškriepiteľným spôsobom najavo, že nie je taký dokonalý, ako si myslel, alebo ako by chcel byť, alebo aspoň ako by si

prial vyzerat.

Človek preto bolesť nenávidí a ak len trošku vládze, tvári sa pred sebou a najmä pred inými, že nijakú bolesť necíti. Hanbí sa za ňu.

3 KUPČENIE S BOLESTOU

Život mnohých ľudí je predsa len o niečo diferencovanejší a zložitejší ako život zvierate. Človek dokáže bolesť predvídať a porovnávať. Vie, že v niektorých situáciách je bolesť nevyhnutná. Má však alternatívne možnosti jednania, z ktorých na jednom konci je väčšia a na druhom menšia bolesť.

Vonku svieti slnko, doma čaká frajerka a v krčme sedia pri pive kamaráti. Ja by som mal študovať na skúšku. Je to utrpenie. Učiť sa naspať z nezmyselných, sfaľšovaných a beznádejne nudných skript je strašné utrpenie. Napriek tomu niektorý človek je schopný podstúpiť toto utrpenie a vymeniť ho za hádam ešte väčšie, ktoré by sa dostavilo, keby neskončil školu, keby jeho rodičia boli zúfalí, keby všetci ostatní kamaráti školu dokončili a ukazovali na neho, že on to nedokázal, že je slaboch, že bude celý život musieť robiť nudnejšiu a podradnejšiu prácu ako oni, že...že...

Preto sa dobrovoľne rozhodne podstúpiť bolesť učenia. Vymieňa ju za väčšie, doživotné a ponižujúce bolesti zo zlyhania, z vlastnej nedostatočnosti. Dobrovoľne sa rozhoduje pre istý druh bolesti a v konečnom dôsledku chápe jednu bolesť ako isté dobrodrenie v porovnaní s tým, čo by bolo, keby sa neopovážil vytrpieť túto bolesť.

Človek môže vyčechrovať sám so sebou jedny utrpenia za iné, malú bolesť za väčšiu, alebo za veľkú slasť.

4 VASTVY BOLESTI

Idem jarnou ulicou plnou ľudí. Zrazu zastanem, prejdem cez cestu a ďalej kráčam po druhom chodníku. Taký jednoduchý čin.

Keby sa ma niekto opýtal, prečo som to urobil, odpovedal by som, že na tomto druhom chodníku svieti slnko, je jar, svieti mi na tvár a aj cez sveter cítim,

aké je teplé, dobrotivé. Sú tu jasnejšie farby, je tu veselšie. Na tomto druhom chodníku som šťastný.

Keby sa ma niekto, kto ma lepšie pozná, dôraznejšie opýtal, prečo som prešiel na druhý chodník, možno by som sa priznal, že som v diaľke na tienistom chodníku videl, že oproti mne šiel človek, ktorému som už dávno mal vrátiť časopis, ale ešte som ho nestihol prečítať, mrzí ma to, ten človek by sa hneval a tak som sa radšej vyhol stretnutiu.

Ak niekto pozná toho človeka, čo mu patrí časopis, mohol by namietnuť, že je to múdry človek, že žije vážnym životom a také blbosti či mu niekto vrátil časopis, alebo nie ho vôbec nemôžu nahnevať. Musel by som súhlasiť a ako idem po slnečnom chodníku teším sa, že sú tu takí múdri ľudia, ktorých si možno vážiť a že ja sa s ním poznám a s dobrým pocitom si pripomínam naše spoločné debaty.

Ak by sa ma potom niekto opýtal, prečo som sa teda vyhol tomu stretnutiu, asi by som povedal, že neviem. Ale vedel by som. Ten človek sa kamsi náhlil s knihami pod pazuchou a so sústredeným výrazom v tvári. A ja som časopisy neprečítal preto, že sa mi nechcelo, že som celý týždeň preflákal, nič poriadneho som neurobil a aj teraz sa tu len tak motám po uliciach a dávam sa zohrievať blbým slniečkom.

Ale nikto ma nezastavil a tak ďalej kráčam tým slnečným chodníkom a som šťastný a cítim výčitky svedomia, že som nevrátil časopis a zároveň som rád, že poznám takého fajň človeka a že možno žiť aj dobrým životom a popod to všetko cítim, že ja tak žiť neviem, chcel by som, a že práve teraz ako idem tým slnečným chodníkom som zase prehral kúsok svojho života a zase som klesol kamsi, odkiaľ sa už možno nikdy nevyhrabem a som vnútorne, hlboko zúfalý.

Môžem teda byť zároveň šťastný i zúfalý, pyšný i sklamaný. A to v rôznych vrstvách osobnosti. Je možné kupčiť s bolesťou aj v rôznych vrstvách duše. Je možné nielen zamieňať jednu bolesť menšiu, za inú - takého istého druhu - len väčšiu, alebo jednu prítomnú za inú, ktorá príde neskôr /a dúfať, že možno nejakým zázrakom vôbec nepríde/, ale je možné v tom istom okamihu bolesť v jednej vrstve ducha vyrovnávať šťastím

v iných vrstvách. Je možné vnútornú neistotu, nespokojnosť so sebou samým vyrovnávať intenzívnymi zmyslovými rozkošami /Max Scheller dokonca tvrdí, že každý hedonizmus je prejavom hlbokého zúfalstva/. A obrátene; je možné pocitovať fyzickú bolesť ako čosi celkom ľahostajné a nedôležité, ak je človek vnútorne uspokojený a vyrovnaný. Pri takomto obchodovaní s bolesťami nevymieňame kvantitatívne menšiu bolesť za kvantitatívne väčšiu, ale bolesti nižšej kvality za hodnoty inej, hlbšej kvality.

5 ALGEBRA CITOV

Mnohí ľudia považujú bolesť za skúsi drzosť sveta, ktorý sa pokúša rušiť ich pokojný život. O príčinách svojich citov nechcú radšej nič vedieť, lebo by mohlo vysvitnúť, že nie sú takí dokonalí, ako sa to snažia navrávať sebe a ostatným. Mäťú ich rozličné city, ktoré sa v nich neočakávane zjavujú. Niektoré sú urážlivé svojou nízkosťou, iné zase tým, že ponizujú ich sebavedomie. Priznať si pravý zmysel a príčiny citov je neprijemné a nepohodlné. Veľmi často celkom neprípustné, ak si má človek zachovať aspoň akú - takú rovnováhu a sebaúctu, byť dokonca duchovne zdravie. Je výhodnejšie myslieť si, že city nemajú nijaký reálny obsah, že citový život je čosi popletené, nepochopiteľné, čosi čo sa v nás deje akosi samo od seba, neovplyvniteľne a nemá nijaký zmysel pokúšať sa pochopiť prečo a ako.

Život takýchto ľudí potom prebieha alebo v nekonečnom zmätku /sú zaletaní protichodnými citmi, chaoticky a bežbranne sa pokúšajú vzdorovať jedným citom a oddávajú sa iným a o chvíľu zas celkom opačným/, alebo sa bránia tým, že žijú podľa vopred pripravenej šablóny bez ohľadu na to, čo im city našepkávajú /podľa nejakých zásad, podľa toho čo sa má, podľa spoločenského ideálu, podľa toho, čo povedala mamička, podľa..., podľa.../.

Mnohým sa podarí či už prvou, alebo druhou technikou doviesť svoj život až po svoju fyzickú smrť bez toho, že by pochopili, kde to vlastne žili, čo sa to s nimi dialo a aký to malo cieľ zmysel. Duchovne umreli už

dávnom pred svojou telesnou smrťou. Ich vystrašená a bezbranná duša sa rýchle rozpadne a títo ľudia iba spôsobujú utrpenie seba a svojmu okoliu.

Úspešne vzdorovať bolesti je možné len tak, ak človek uzná reálnu existenciu citového života, jeho vnútorných zákonitostí, ak sa usiluje načúvať "posolstvu"

citov, ak sa usiluje poznávať, ako sa city navzájom ovplyvňujú, v akých vrstvách sa pohybujú, ako metamorfujú z jedného na druhý. Tento svet citov má svoje zákonitosti. Mnohé z nich sú už dnes známe /i keď ťažko dokázateľné v zmysle požiadaviek súčasnej exaktnej vedy/. O to viac je dôležité, aby som sa naučil akým spôsobom treba do seba nazeráť, aby som tam uvidel ten svet citov v celej jeho pestrosti a zázračnosti.

Práve teraz mi telefonovala kamarátka, aby som s ňou šiel do Žohore. Bude tam veľa našich spoločných známych a mnoho takých, ktorých nepoznám a budeme tam piecť prasiatko na ražni. Povedal som, že nemôžem, že musím dopísať tento text, onedlho ho bude treba odovzdať...

Keby som nazrel do seba úprimnejšie, keby som to robil častejšie, už by som o sebe vedel, že vždy keď mám kamsi ísť, tak sa mi nechce. Možno sa bojím zbytočných komplikácií na stanici, bojím sa, že to bude otrava. Doma už viem, ako si mám sadnúť a čo mám robiť aby som sa dobre cítil. A keby som sa lepšie vyznal v náväznostiach mojich citov, tak by som už vedel aj to, že práve tie komplikácie na stanici, to ako dobíhame do vlaku, ako sa tlačíme v preplnenej chodbičke a zhovárame sa s tučnou záhoráckou tetkou, ktorá nám napokon daruje chren, ktorý sa jej už nepodarilo predať na bratislavskom trhu, tak toto všetko je práve na tých výletoch najkrajšie. Stretnutie s priateľmi a víno a sušé piva a voňavé ružové mäso, to všetko ma naplní pokojom a zároveň mocnou túžbou sadnúť si na druhý deň k stroju a napísať text oveľa lepšie. To všetko viem už teraz, keď som zložil telefón. A viem aj to, že budem rozladený, aj tak nebudem vládvať nič napísať. nájdem si iný, podradnejší spôsob ako zabiť tento večer. A keby som si toto všetko naozaj s plnou vážnosťou uvedomil, možno by som nabudúce pri podobnej príleži-

tosti reagoval pectivejšie. Možno by som sa naučil triediť svoje pocity, rozumieť im.

Pectivé pznávanie seba samého nie je nič ľahkého. Vyžaduje si sústredenie, premáhanie, často nepríjemnú úprimnosť vóči sebe samému. A hoci jedine tadiaľto vedie cesta k vnútornej istote /a tým aj k "bezbolestnému" životu/, mnohí ľudia odmietajú "vznášať sa", či "rýpať sa v citíkoch" ako to zľahčujúco nazývajú. Našli si už svoj model relatívne bezpečného života, kde nestoja pred nijakými závažnými rozhodnutiami, kde si už privykli na formy svojej interakcie so svetom /akokoľvek zjednodušeným, ohraňčeným a okliešteným/, kde už treba "iba" splatiť splátky na ľadničku, spraviť dve skúšky, zohnať mak, alebo devízak a potom už bude všetko vporiadku. Ako keby niekedy mohlo byť všetko vporiadku. Čím je ich svet umelejší, ohraňčenejší, čím lepšie sa prispôsobili jeho pohodlným zákonitostiam, o to katastrofálnejšie bude ich stretnutie s realitou, ktorá na nich číha spoza cimburia ich krehkých hradieb.

6 DOBROBYNIA A ÚSKALIA ÚTRPENIA

Je veľa spôsobov odstraňovania bolesti. Ak budem v ďalšom hovoriť o niektorých z týchto techník, nebude to zďaleka vyčerpávajúci zoznam, alebo bezpečný "návod" ako sa vyhnúť bolesti. Na niektorých najznámejších spôsoboch reakcie na bolesť chcem ukázať na možné nebezpečenstvá a pozitíva bolesti.

Chcem ilustrovať ako inštinktívne, amatérske a nevzdelané spôsoby reakcie na fenomén bolesti môžu degradovať ľudskú osobnosť na najstrašnejšie formy zverskosti a úbohosti. Bez ohľadu na úmysly, dobrotu, či formálne vzdelanie človeka.

A naopak. Ako vyrovnávanie sa s bolesťou môže byť významným nástrojom duchovnej kultúry človeka, ako môžu v najrozmanitejších spoločenských, ekonomických či politických podmienkach vyrastať múdri, šťastní ľudia, ktorí sú schopní pomáhať iným a ktorí sú pripravení konať a žiť aj v akýchkoľvek iných podmienkach...

Najprv uvediem schematické rozdelenie najdôležitejších spôsobov vyrovnávania sa s bolesťou a potom sa podrobnejšie prizriem na tie najcharakteristickejšie.

1 Prevencia

1.1 premena sveta

1.2 premena seba

1.2.1 tréning utrpenia

1.2.2 hľadanie zmyslu bolesti

1.2.3 umŕtvovanie citového života

2 Terapia

2.1 činy

2.1.1 pomsta

2.1.2 elast

2.1.3 zdieľanie

2.2 uvažovanie

2.2.1 posun funkcie

2.2.2 odvracanie pozornosti

Mnohé z týchto techník je možné kombinovať, niektoré sa dokonca navzájom podmieňujú.

Úspech všetkých techník sanovania aktuálnej bolesti podstatne závisí na rozsahu a kvalite prevenčných techník. Teoreticky by sa pri dobrej prevencii bolesť vôbec nemala dostaviť, alebo jej odstraňovanie by malo byť celkom automatické a podvedomé. Pokiaľ sa podrobnejšie zaoberám technikami odvracania aktuálnej bolesti, tak je to hlavne preto, aby som naznačil, ako je možné použiť rôzne menšie utrpenia ako istý nácvik, prevenciu hlbších utrpení. A tiež aby sa ozrejnilo aké nebezpečné je vôbec sa nevenovať prevencii.

6.1 Prevencia

Prevencia utrpenia je možná v zásade dvoma spôsobmi. Alebo vonkajším odstraňovaním možných príčin utrpenia /teda premenou sveta, ktorý nám spôsobuje bolesť/, alebo vnútornou premenou osobnosti /teda zvyšovaním odolnosti voči bolesti/.

6.1.1 Premena sveta

Ako som už vravel na začiatku, primárnou funkciou bolesti je aby bolesť upravovala ľudské chovanie smerom k zdravému a "úspešnému" životu. Je zrejmé, že civilizovaný človek s diferencovaným myslením sa nemôže celkom podriaďovať tomuto diktátu a veľmi často koná niektoré činnosti spojené s utrpením celkom zámerne /ak chce prežiť plnší a zaujímavejší život/.

Jedna z prvých vecí, ktorú si človek uvedomil už pri zrode homo sapiens je, že väčšinu bolesti si spôsobujú ľudia navzájom. Preto už na úsvite civili-

zácie vznikajú rôzne zvyky, pravidlá, spoločenské zriadenia, zákony, náboženské prikázania, ktoré regulujú chovanie ľudí tak, aby si ubližovali čo najmenej. Tieto regulačné mechanizmy sa postupne zdokonaľovali a tak ešte dodnes panuje ilúzia, že je možné nájsť takú ideológiu a také spoločensko-politicko-právne usporiadanie, ktoré by zabezpečovalo slobodu, bratstvo, rovnosť všetkých ľudí, ktoré by odstránilo vykorisťovanie, závišť, smútok a všetky ostatné nešťastia vyplývajúce z interakcie členov spoločnosti.

Táto viera sa začala posilňovať najmä od čias renesancie, keď človek začal aktívne pretvárať prírodu. Tu objavila sa ďalšia ilúzia, že je možné upraviť svet v ktorom žijeme tak, aby sme nepocitovali ani základné telesné ohrozenia ako smäd, hlad, choroby...

Dnes je už celkom zrejmé, že ak sa aj na isté obdobia v istých relatívne malých enklávach podarilo odstrániť niektoré zo spomínaných neduhov, platilo sa za to zdevastovanou prírodou a oveľa beznámejšími a hlbšími utrpeniami. Osamotenosťou človeka, mechanickou a odcudzenou prácou, pocitom prázdnoty a nezmyselnosti života, klamstvami, skrytejšími formami útlaku a otupovaním. V niektorých krajinách ľudia stratili najzákladnejšie občianske práva a ľudskú dôstojnosť.

Mnohí ľudia si dodnes myslia, že svet je usporiadaný tak, že ak budú "správne" konať, že sa im nič zlého nemôže stať. Keď sa im predsa len čosi stane, bolesť ich zastihne nepripravených, urazených, ukriždených a sklamaných.

6.1.2 Premena seba

Človek si môže tak skultivovať ducha, že bolesť a utrpenie ho nedeformujú, ale naopak, pomáhajú mu rásť a nachádzať nové, hlbšie dimenzie života. Nietzsche hovorí, že v rozpätí medzi šťastím a utrpením, v jeho veľkosti a vnútornej rozmanitosti citov je merítko hodnoty života.

6.1.2.1 tréning utrpenia

Už najprimitívnejšie národy chápali bolesť ako integrálnu súčasť života a pripravovali sa na ňu. Súčasťou rôznych rituálnych obrádkov /najmä iniciačných/

boli rôzne formy trápenia /hľad, samota, mlčanie, niektoré kmene bičovali svojich dospievajúcich bojovníkov, alebo ich v horúcom slnku priväzovali do korún vyschnutých stromov a snímali ich až na pokraji smrti/. Spartania neraz k smrti utrápili svojich mládenčov pri vojenskom výcviku.

V istých transformovaných podobách sa táto technika uplatňuje aj dnes vo vojenskom, športovom i školskom výcviku. A pravdaže aj v politike. Mnohé veci sa žiaci v školách učia nie preto, že by ich niekedy potrebovali, ale preto, aby sa naučili učiť, sústreďovať, aby sa naučili disciplíne. Vojenská poradová príprava je tiež sama o sebe /a najmä vo vojne/ nezmyselná. Pripravuje však vojakov na nezmyselné útrapy a nezmyselnú smrť.

Inak dnes len málokto vykoná niečo ťažké a bolestné len preto, aby si skúsil ~~niečo~~ ské to je, aby prekonal sám seba, aby sa pripravil na iné ťažkosti. Škoda.

Cicero tvrdil, že ak ľudia niečo vyčítajú svojom priateľovi, tento obyčajne trpí tam, kde by nemal a netrpí tam, kde by mal. Hnevá sa totiž, že mu čosi vyčítajú a vlastne nepočúva čo. Keby počúval, hneval by sa na seba a bol by vďačný, že niekomu na ňom záleží, že niekto verí, že sa ešte môže zmeniť, zlepšiť. Treba vraj cvičiť, aby človek v takúto chvíľu vedel z čoho sa má tešiť a kde má trpieť. Dôsledkom takéhoto cvičenia môže byť lepšie ^o pznanie seba samého a osobný rast a hlbšie priateľstvo.

To je len jedno z možných duchovných cvičení. Je staré takmer dvetisíc rokov.

Kyrénska grécka filozofická škola tvrdila, že miera utrpenia človeka takmer výlučne súvisí s prekvapením. Ak človek predpokladá, že ho nejaké nešťastie môže postihnúť, predstaví si ho vopred, potom, keď už nešťastie naozaj príde, nastane uvoľnenie a bolesť je omnoho menšia. Antický Rím pridal k tejto technike ďalšiu dimenziu. Utrpenie je istý stav beznádeje. V utrpení sa nám zdá, že všetko stratilo zmysel a ďalší život nemá význam. Ak si však dopredu predstavíme nešťastie ktoré nás môže postihnúť, môžeme si - s rozumom nezataženým aktuálnym utrpením - nájsť aj per-

spektív ďalšieho života, rozmyslieť si, čo treba robiť aj keby nás opustila frajerka, keby nás vyhodili zo školy...

Takto pripravené perspektívy a nádeje opäť znižujú intenzitu utrpenia - ak by naozaj nastalo a navyše rozširujú duchovný obzor. Ukazujú širšie možnosti života.

Ešte Epikuros namietal, že aj predstava nešťastia je zarmocujúca /strach pred bolesťou je niekedy horší ako bolesť sama/ a že je toľko možných nešťastí, že keby sme na všetky mysleli, budeme ustavične zúfalí. A naozaj sú takí ľudia, ktorí nedokážu tešiť ani z pečeného prasiatka na raňajky, lebo čo ak cestou zmeškajú vlak, čo ak začne pršať a prasa aj tak nebude dobre prepečená... radšej nejdem nikde!

Čiže: Treba počítať s tým, že všetko môže dopadnúť zle, ale jednak by nás to nemalo odradiť a jednak neslobodno zostať pri predstave čo všetko zlého sa nám môže stať. Treba ísť ďalej a rozvážiť, prečo by to ani nebolo také strašné, keby sa aj niečo strašného prihodilo.

6.1.2.2 zmysel bolesti

Bolesť ľahšie znášame ak poznáme jej zaradenie v "cenovom systéme" bolesti. Utrpenie z výsmechu za nevzdelanosť možno vykúpiť vôľou a utrpením z často nudného štúdia. Zdĺhavú bolesť zubu a trhanie možno vykúpiť za bolesť vŕtania.

Čím lepšie poznáme tieto "cenové relácie" a súvislosti medzi bolesťami, tým ľahšie sa nám znáša bolesť, lebo vieme, čo všetko za ňu dostávame.

Táto technika okrem zmiernenia bolesti prispieva k lepšiemu poznaniu našej vnútornej štruktúry hodnotnôt a teda aj k hlbšiemu pochopeniu seba samého.

Je však dôležité uvažovať o cenovom systéme vtedy, keď ešte utrpenie nie je celkom blízko. Aktuálne utrpenie sa často zdá človeku ako najstrašnejšie a môže tým veľmi skresľovať stupnicu hodnotenia.

Teraz sviat slnko a slnko je veľmi zdravé a to je dôležitejšie, ako táto skúška. Nakoniec nič sa nestane, ak na ňu pôjdem v septembri a okrem toho treba si ešte umyť vlasy a vyniesť smeti...

Treba si dopredu vytvoriť pevný a spoľahlivý systém

hodnot aby sme ho nemohli s myslou zmenenou bolesťou miesiť ako sa nám to hodí a vymýšľať si výhovorky, klamať seba samého a rozšľapávať si svoju osobnosť.

Mnohé utrpenia nevznikajú našimi chybami, ani ako dôsledok nášho vedomého konania. Zomrie nám niekto blízky, ochoríme, narodíme sa v neludskom a všemocnom režime...

Antický človek takéto nešťastie považoval za istú výzvu sveta. Za rytierskeho súpera s ktorým si možno zmerať svoje sily. Napriek zlému osudu, chcel zostať nezlomený, nájsť svoje miesto v živote a prežiť ho čestne a dôstojne. K takémuto postoju ho vychovávala celá antická kultúra.

Dnešného človeka k tomuto postoju nevychováva nič. Napriek tomu je to technika, ktorá, - ak si ju človek osvojí - umožňuje neutekať pred možnými rizikami a v kombinácii s predošlou technikou hľadať spôsoby ako nepodľahnúť bolesti, krivde a hrdo žiť ďalej.

Aj táto technika má svoje úskalía. Ak sa človek tvári, že sa ho utrpenie nedotklo /či už pred sebou, alebo pred inými/, ak ho len vytesňuje do hlbších vrstiev podvedomia, môže to viesť k degradácii osobnosti a aj k ťažkým psychickým poruchám.

Aby táto technika dávala skutočne pozitívne výsledky, vyžaduje si to podstatnú prestavbu osobnosti a jej postoja k utrpeniu.

Jedným z najstarších spôsobov osvojenia si zmenej funkcie bolesti je jej zaradenie do systému transcendentálnej spravodlivosti. Takto ponímajú zmysel bolesti rôzne náboženstvá. V bráhmanskom a čiastočne v budhistickom a taoistickom náboženstve je utrpenie odplatom za hriechy v minulom živote a splátkou za šťastie v budúcich prevteleniach duše /karmový zákon/. V Judeizme, kresťanstve a Isláme je bolesť odplatom za dedičný hriech, alebo je to božia skúška. A tiež je to jedna z podmienok večného posmrtného života.

Táto technika znižuje pocit krivdy /prečo sa to muselo stať práve mne?!/ a nespravodlivosti sveta a nabáda ho k "cnostnému" životu. Jej nebezpečenstvo je v tom, že môže viesť aj k rezignácii, fatalizmu, pasívnemu oddávaniu sa bolesti, ktorá je aj tak

princiipiálne neodetraniteľná a nepochopiteľná.

Medzi techniky hľadajúce zmysel bolesti patrí aj technika, ktorá popiera akékoľvek poslanie bolesti. Najdokonalejšie túto techniku rozpracoval budhizmus. Tu je svet principiálne zlý, zlomyselný, spôsobuje nám z akýchsi nepochopiteľných dôvodov bolesť a niekedy zas rozkoše. Aj na jedno aj na druhé sa treba vykašľať. Môžeme v sebe tieto čudné deje pozorovať, ale len ako nezúčastnení diváci. Aj tak to nič neznamená. Treba sa odpútať od sveta, ktorý je aj so svojimi bolesťami a rozkošami neskutočný a sústrediť sa na seba, do seba, zabudnúť na svet a ponoriť sa do blaženého snenia - nirvány.

Budhistický mních, ktorý dosiahol nirvánu sa zbavuje bolesti, ale aj rozkoše, opúšťa svet s celou jeho rozmanitosťou, je sám a vlastne za živa umiera.

Niektoré zmiernené formy budhistických cvičení ducha sa užívajú v západných krajinách v pomerne širokej miere a nezúčastnený, divácky postoj k svojim vlastným obtiažam je bežnou súčasťou psychoterapie paranoických foriem schizofrenie.

6.1.2.3 umŕtvovanie citov

Z iných filozofických východísk ako budhizmus vyšla grécka stoická škola. Dospela však tiež k poznaniu, že bolesť odstránime tak, ak nebudeme po ničom túžiť, nič nebudeme od sveta chcieť, ak umŕtvime svoj citový život. Rôzne formy nihilizmu a odmietania citového života sa potom ešte viacraz objavili v dejinách v rôznych podobách, ale vždy mali rovnako zhubný vplyv na rozvoj osobnosti /čo ako úspešne odstraňovali utrpenie/.

6.2 Terapie

V psychiatrii je dávno známe, že lepšie výsledky dosahujú psychoterapeuti, ktorí kedysi trpeli psychickými obtiažami. Aj medzi zdravými ľuďmi mávajú viac pochopenia pre ťažkosti svojich blízkych tí, čo už "niečo preskákali". Bývajú ohľadupľnejší a vedie účinnejšie pomôcť.

Každá aktuálna bolesť formuje človeka. Ak zareaguje zbabelo, stáva sa nízkym, upadá. Ak úspešne prekoná bolesť, stáva sa bohatším, má lepšie predpoklady prekonať aj ďalšie utrpenia.

Úspešné prekonanie bolesti je dôležité nielen preto, že je zlá a nepríjemná, ale aj preto, že každá bolesť natrvalo formuje aj dušu človeka. Smerom k slizkému bahnu, alebo k mocnému bralu.

Aktuálnu bolesť možno odvracať alebo konkrétnymi činmi, alebo /a zároveň/ duchovnou aktivitou.

6.2.1 Činy

Jednanie si vyžaduje plné sústredenie človeka. Okrem toho prináša plno nových podnetov. Preto takmer každý čin je dobrý, aby odviezol pozornosť od utrpenia. Jednaním narušujeme neplodnú imobilitu do ktorej nás vháňa utrpenie. Vymaňujeme sa teda z jeho moci.

Niektoré drahy konania majú zvlášť silný efekt na zmiernovanie bolesti.

6.2.1.1 Pomsta

Jeden z najstarších, najznámejších a aj najprimitívnejších činov, ktorými si uľavujeme v bolesti je pomsta. Prináša takmer okamžitú a dôkladnú úľavu. To je však aj jediný pozitívny účinok pomsty. Pomstou nikdy nepresvedčíme človeka, ktorý nám urobil zle, že urobil zle. Naopak. Pomyslí si, že som sviňa a nabudúce mi to vráti /ak je taký istý primitív ako ja/, alebo aspoň ľutuje, že mi pôvodne nevyviedol ešte čosi horšie. Svojho ducha pomstou tiež nezlepším. Prinajlepšom /ak som ešte celkom nezblbol/ začnú ma hrýzť výčitky svedomia.

Oveľa zhubnejší vplyv na ľudskú dušu a jeho okolie tohto človeka má taká pomsta, keď nie je možné identifikovať bezprostredného vynnika utrpenia, alebo keď /napriek všetkým prekrúpcovkám a konfabuláciám/ vychádza, že vynnikom je sám trpiteľ.

Pokiaľ sa trpiteľ uspokojí tým, že tresne do stola /pomstí sa mu/, alebo rozmláti tanier, tak je dobre. Horšie je, ak si za objekt svojej sublimovanej pomsty vyberie niekoho zo svojho okolia, alebo spoločnosť ako celok.

Zvýsledkov sociálnej psychológie presvedčivo vyplýva, že väčšinu delikvencie mládeže možno vysvetľovať ako imaginárnu pomstu za to, že sa hladým ľuďom nedostalo dosť porozumenia a lásky. Všetci poznáme vo svojom okolí ľudí, ktorí sú zlí, intrigánski, bezdôvodne zlo-

myselní... V skutočnosti sú to len pomýlené reakcie na nejaké skryté, adekvátnou pomstou "neriešiteľné" zúfalstvo.

Podobná situácia nastáva ak vyniká utrpenia je známy, ale mocný, alebo nedostupný. Klasický a hlboko ponižujúci príklad takejto sublimovanej pomsty je odveké trápenie "holubov" "mazákmi".

Isteže, treba sa brániť /niekedy veľmi vehementne/ keď nám niekto ubližuje, ale nie mstiť sa. Myslím, že vysvetľovať rozdiel medzi pomstou a obranou nie je potrebné.

6.2.1.2 Slast

Iný spôsob obrany pred skútnou bolesťou spočíva v tom, že trpiaci človek sa vrhá do činnosti, ktorá ho naplňuje šťastím. Tým odvedie pozornosť a prehluší pôvodné utrpenie. Prinejmenšom ho vyváži novým šťastím. Toto je tiež technika, ku ktorej sa podvedome utieká väčšina ľudí, ktorí nič nevedia o vzťahu bolesti a vlastnej osobnosti. Našťastie táto technika má aj formy, ktoré nie sú tak jednoznačne negatívne ako pomsta.

Najprirodzenejšie býva vyhľadávať v utrpení také činnosti, ktoré zasahujú najpovrchnejšie vrstvy citového sveta človeka. Erotika, 2 x 140 W disco-sound, alkohol, drogy, obžerstvo, zmena prostredia, zamestnania, alebo aspoň účesu. Ak človek štandardne rieši takýmto spôsobom väčšinu utrpení, ktoré ho postihnú, následky sú známe. Okrem prípadného zdravotného poškodenia nastáva rozsiahla dezintegrácia osobnosti, ktorá často vyústí v naprostú neschopnosť "normálne" žiť.

Ak sa človeku podarí pustiť do činnosti, ktorá oblažuje nie periférne pocity sféry, ale naopek, najhlbšie vrstvy osobnosti, bolesť len umocňuje hodnotu jeho činu. Úspešná skúška na ktorú sa pripravoval študent, ktorého práve opustila frajerka je oveľa cennejšia, ako všetky ostatné skúšky. A on sa sám stáva oveľa cennejším človekom, ako keby bol prepil dve noci a postupne sa vyspal s jedástimi inými kočkami, ktoré zbalil po krčmách a v Horskem parku.

6.2.1.3 zdieľanie

Trpieť sám je ťažké. Lepšie je byť s ľuďmi, ktorí majú porozumenie pre utrpenie a ktorým sa možno vyžalovať. Ak sú to navyše múdri ľudia, môžu naozaj trpiaceho človeka podržať, dobre mu poradiť a pomôcť.

Ak trpieš človek vyhľadáva spoločnosť rovnako trpiacich a rovnako bezradných ako on, pomáha to premáhať bolesť, ale nepovznáša ducha. A ak človek fňuká kadiel chodí, všetkých otravuje tým, že mu zase zastali hodinky, že nedostať farbu na veľkonočné vajíčka, a čo mu zase povedala manželka, tiež sa mu ulaví, ale jeho schopnosť žiť, samostatne a zodpovedne riešiť ťažkosti sa veľmi nezlepší.

6.2.2 Uvažovanie

Duchovná aktivita je tiež istý druh činnosti a platí o nej skoro všetko, čo bolo povedané v časti o činoch. Duchovná aktivita je už svojou podstatou bližšie duchu, osobnosti človeka, je viac zameraná na človeka, je kultivovanejšia a povznášajúcejšia. Pravdaže, tiež môže byť zneužitá na skratkovité a regresné riešenie úniku z utrpenia.

6.2.2.1 posun funkcie bolesti

O posunoch významu bolesti som už hovoril v profylaktickej časti. Človek si môže aj v momente utrpenia nejako odôvodniť, prečo je nutné, dobré, alebo celkom ľahostajné, že trpí, ale je oveľa účinnejšie, ak má už vopred pripravený nejaký systém hodnotiť, ktorý je dobre premyslený, zažitý a spoľahlivý. A jeho prípadné a nutné prehodnocovanie je zase lepšie robiť v "triezvom" stave.

"Aha, tak toto je teda to sklamanie z nevypočítateľného príkladu. Neslobodno sa mu vraj poddať a treba skúsiť znova, alebo začať ľahším, alebo si prezrieť ešte raz skriptá, alebo... Som celkom rád, že hoci sa mi to nepodarilo vypočítať, nešmarím papier do kúta a nejdem do pivárne..."

Ak začnem improvizovať až potom, keď už je bolesť tu a nič o nej neviem, nič neviem o sebe ani o tom, ako bolesť a city fungujú, je veľmi pravdepodobné, že síce posuniem význam bolesti, ale kamsi "dolu".

"To vlastne ani nie je zle, že som netrafil bránku,

lebo som ani nechcel, futbal je taká primitívna hra a moji kamoši, čo s nimi hrám sú tiež primitívi, mne je to fuk, že som nedal gól, ja im na to kašlem, ja naschvál zle hrám, teším sa, že som zluftoval". Takéto uvažovanie je skôr "sebaoblbovanie". Veľmi rozšírené a rovnako zhubné, ako iné regresné techniky zmiernovania utrpenia. Myslím, že na tomto mieste už netreba vysvetľovať v čom je rozdiel medzi sebaoblbovaním a pozitívnym posunom funkcie utrpenia /príklady pozri v časti 6.1.2.4/.

6.2.2.2 odvracanie pozornosti

Zmiernovať utrpenie možno aj tým, že myslíme na iné hnutia mysle, ako je toto utrpenie. Či už na ešte väčšiu bolesť, ktorá nás mohla postihnúť, alebo na dobro, ktoré touto bolesťou získavame, alebo vôbec na dobro, ktoré síce s touto bolesťou nesúvisí, ale my ho napriek bolesti chceme dosiahnuť ... Pravdaže, aj tu ako v predchádzajúcej technike sú spôsoby ako odvracať pozornosť k primitívnym podnetom: "Vyrázili ma zo školy, ale aj tak mám najkrajšie nohy z ročníka!". "Mám modré pod okom, ale Jane zmlátili oveľa viac ako mňa!".

KONIEC

Na záver chcem ešte raz pripomenúť, že ak človek nepozná a neskúma zmysle a mechanizmus bolesti, je len veľmi malá pravdepodobnosť, že sa mu podarí ubrániť jej tisícokrakým nástrahám iba intuitívnymi, amatérskymi postupmi. Bolesť ho zatiahne do ťažkej siete sebaklamov, alkoholu, k zlobe, žiarlivosti, alebo k inému zúfalému riešeniu. A niekedy, ak sa aj človek poctivo bráni, ale nerozumie ani sebe, ani svojmu protivníkovi - svetu, stáva sa, že pod tým náporom zlyháva sám jeho nástroj myslenia a cítenia. Neuróza a psychózy, ktoré nie sú somatického pôvodu už Jung považoval za "spontánnu drámu kompenzačných pokusov, ktorými sa ľudský mozog pokúša dosiahnuť aspoň parciálnu, i keď posunutú stabilitu."

Možno aj ja som staromódny blázon, ale zdá sa mi smutné, že žijem medzi ľuďmi, ktorí celý život strávia hľadáním optimálnejšieho riešenia ukrutne zložitých

diferenciálnych rovníc, alebo nácvikom dokonalej klavírnej techniky, alebo dokonca skúmaním vlastností ľudskej pamäte a pritom pri prvej ťažkosti sa správajú bezradne ako dažďovky v rybárovej škatuli, lezú slepo po sebe, zvíjajú sa, nevedia sa láskavo usmiať a trápia cudzích, svojich milých a seba samých.

V Bratislave 15.mája 1981

P. Starý

KNIŽNICA
OLEG
PASTIERA

tento text, který právě čteš, obsahuje osmdesát jedno slovo. Z toho je podstatných jmen dvacet sedm, přídavná jména čtyři, zájmen jedenáct, číslovek osmnáct, sloves devět, dvě příslovce, čtyři předložky, pět spojek a žádné citoslovce. Tato slova jsou složena z čtyř set dvaceti písmen. Kromě toho text obsahuje dvacet interpunkčních znamének, a to: šest teček, třináct čárek a jednu dvojtečku. Text také obsahuje informaci o počtu a druhu slov, interpunkčních znamének a o počtu písmen. To je vše, co tento text obsahuje.

Proto i o těchto úvahách je třeba říci, nevěřte si slov! Pravda tu není ve větech, nýbrž v prožitku, k němuž slouží. Dvěte se se mnou k prožitku. Jestliže jej dokážete prožít se mnou, se mnou nazít jeho vjevný smysl, mravní smysl života, pak jsme si porozuměli, i když třeba vy sami pravdu toho prožitku vyjádříte zcela jinými slovy. Pravda sama netuší ani ve vašich větech: bude v žití samém.

Totéž platí o Masarykovi. Chcete-li pochopit pravdu Masarykova humanismu, nechte na Masarykovy texty: raději při četbě hleďte s Masarykem k prožitku, na nějž poukazuje, abyste uviděli ne Masaryka, nýbrž pravdu, ten mravní smysl života, který Masaryk sám jasně nazít: a ne pravdu „o“ životě, nýbrž pravdu života. Nadčasová platnost Masarykova humanismu není v tom, co Masaryk říká o smyslu žití, nýbrž Masarykova věčná výzva, abychom se s ním zamýšleli a s ním znovu objevovali ten mravní smysl, sami pro sebe. Náš úkol není jen myslet o Masarykovi nýbrž myslet s ním.

Bostonská univerzita

V neděli po Tří králích, 1.P. 1980

* POSLEDNÍ STRANA TEXTU.

O život v pravdě:

Zamyšlení nad mravním smyslem Masarykova humanismu

Brazin Kohák

„... máme totiž takové přikázání, že není dovoleno podati klivého svědectví...“

—Václav Benda, Přímoční kádrovi dotazník

§ 1. Mravní důraz humanismu. Humanismus a věda o člověku.

Chtl bych se s vámi zamyslet nad Masarykovým humanismem poněkud nezvyklým způsobem: nikoliv historicky, jako o něčem, co b y l o v určitém časovém údobí a již není, nýbrž filozoficky, o něčem, co věčně j e s t jako jedná se základních možnostech pro naše pojetí smyslu lidského bytí, společnosti i světa. Evropský mravní humanismus – nejen Masarykův, avšak i Kantův, Bolzanův, Palackého, Husserlův či Jaspersův – skutečně není jen dobový fenomén, jenž byl a již není. Představuje zásadní krystalizaci evropského lidství, v níž osvícenství syntézou antiky a křesťanství vytvořilo pojetí lidství, které stává vlastním smyslem evropské kulturní totožnosti. Vzdát se Masarykova mravního humanismu by znamenalo nejen ztrátu nostalgických vzpomínek na naši první republiku, nýbrž především resignaci všeho nároku na zvláštní význam evropské vzdělanosti v dějinách lidstva vůbec.

Masarykovým mravním humanismem jsem se zabýval ve dvou předchozích přednáškách. V první jsem si stanovil za úkol zpřesnění slova a pojmu humanismus. Považuji to za důležité, protože v posledním půlstoletí nabyl tento výraz povrchní, plytký význam neurčitěho konsensu vřidnosti a nenáročného shovívavosti vůči lidským slabostem i špatnostem. Ve jménu onoho údajného „humanismu“ jsme si pak navykli říkat, že jsme „přece j e n o m lidé“ a omlouvat tím právě všechno, co je na našem bytí nehodné člověka.

Takové zploštělé, nenáročné pojetí „humanismu“ – v pravdě resignaci na mravní lidství – oprávněně kritisoval v poválečných letech německý myslitel Martin Heidegger, u nás před válkou spisovatel Durych a lidé jeho blízcí, a dnes je nejvýrazněji napadá ruský spisovatel Alexander Isaěvič Solženicyn, který spolu s ním odmítá i myšlenku humanismu a osvícení vůbec. Alexandru Isaěviči, podobně jako myslitelům naší druhé republiky, té „Česko-Slovenské“, se kulturní syntéza humanismu v osvícenství a jeho dědicích jeví jako výraz

lidské úpře, která nadřazuje živočišný egoismus člověka mravnímu zákonu všehomíra a tím otvírá brány dokonalému duševnímu rozkladu, egocentrickému individualismu a titánství, jež zplodilo už dvě světové války, sovětský komunismus i dnešní dravé konzumní opojení západní společnosti. Z toho hlediska se mu pak i mravní humanismus jako Masarykův jeví stejně zhoubný jako Leninův komunismus a osvícenské rozumářství vůbec.

Se Solženicynovou kritikou solipsismu a egoismu moderní společnosti by bylo těžko nesouhlasit. Výrazně s ní souhlasí právě Masaryk. Jenže vlastní smysl humanismu nemá pro Masaryka s egoismem a konzumerstvím nic společného. Stejně jako pro Kanta, tak pro Masaryka a jeho pokračovatele, Emanuela Rádla, má humanismus především smysl mravní. Kie mu není vzdálenější, než pojetí lidství, které by opravňovalo větu, že jsme přece j e n o m lidé. Lidství v humanistickém pojetí není živočišný či společenský fakt, nýbrž právě mravní a duševní ideál. Naopak, právě Solženicynova pravoslavná pojetí, s jehož obdobou nás seznámilo údobí druhé republiky, obápe člověka jako přírodní bytost, o sobě neschopnou autonomní mravnosti, a proto nedávkuje svobodě a domáhá se mravního dozoru nad člověkem, ať už církevního či světského. Byť je rozklad dnešní společnosti sebehrůznější svou nelidskostí, krutostí, samovládou, mračením, alkoholismem, rozvodovostí, vražedností a celkovou nesmyslností, přece podřítit mušika sas caru a popu není řešení. Je třeba učit se mravní lidskosti. Pro Masaryka je smyslem lidství právě schopnost autonomní mravnosti a tudíž nejen ukáznění avšak i svobody. Masarykův osvícenský ideál mravní autonomie v žádném případě neznamenal mušickou obořil, jak se to jeví Alexandru Isaěviči, nýbrž osobní, vlastní nazření mravního zákona a svobodné přijetí ho za svůj. To je třeba zdůraznit proti anti-osvícenské, tradicionalistické kritice humanismu. Proto jsem v první přednášce zdůraznil humanismus jako přesvědčení, že člověk je bytost schopná nazření pravdy, že pravdu může nazřít proto, že pravda j e s t, má vlastní platnost, a že pravda představuje nejen řád rozumu, nýbrž i mravní řád všehomíra.

V druhé přednášce jsem se obrátil proti kritice humanismu z opačné strany, která mu nevytká amoralnost nýbrž naopak plané moralizování. Základem této dnes běžné kritiky je tvrzení, že „moderní věda“ - obvykle hlubinná psychoanalýza, dialektický materialismus či makrosociologie - prý odkrývá skryté, objektivní příčiny lidského jednání a že tudíž humanistický pokus o hledání pravdy na úrovni zjevného individuálního vědomí - tj. na úrovni mravních soudů - je povrchní, naivní a nezavážený.

Oproti této kritice jsem poukázal na to, že všechno, co údajně odkrývá

odkrývá pozitivní věda - pudové či archaické pohnutky v případě psychoanalýzy, zákonitost dějin či společenského bytí v případě dialektického materialismu či makrosociologie - nepředstavuje p o d s t a t u lidskosti, nýbrž pouze její předlidské či mimolidské suroviny. Libidinální či archaické pohnutky se stávají součástí lidské totožnosti a nabývají srozumitelnosti teprve syntézou mravního soudu, jímž jím člověk, mravní či geistig subjekt, dává intencionální zaměření a smysl. Obdobně údajná zákonitost dějiného či společenského bytí nabývá smysl a srozumitelnost teprve jako locus lidského rozhodování: tím, jak ji člověk vnímá a jak se k ní zachová. Tak na př. „dějinná nutnost“, jak se nám jevila na podzim roku 1938 či 1968, nevysvětluje rozhodnutí ke kolaboraci s okupanty. Mnozí kolaboraci odmítli, ne proto, že by si dlouhodobější „dějinná nutnost“ vyžadovala jiný postup, nýbrž z důvodů apriorně mravních. Údajná „dějinná nutnost“ se stává vysvětlením teprve p o s t f a c t o, protože byli lidé, kteří se pro kolaboraci rozhodli a svým rozhodnutím dali okupaci smysl důvodu k určitému činu, který si okupace sama o sobě nevyžadovala. Podobně pudové či archaické pohnutky „vysvětlují“ jen v retrospektu, když jím lidské rozhodnutí dalo smysl a směr. Pud či dějiny nevysvětlují člověka: naopak, teprve z člověka čerpají svou srozumitelnost.

Proto jsem přesvědčen, že p r a v d u lidského bytí je třeba hledat tam, kde ji hledal Masaryk a všechen evropský humanismus: v mravním nazírání a soudnosti člověka, v jeho schopnosti pochopit nejen živočišnou nutnost, nýbrž i mravní s m y s l žití, být nejen výsledkem, nýbrž skutečně subjektem své pudové přirozenosti i svých společenských i osobních dějin. Ať už je i cokoliv dalšího, člověk je především tvor s c h o p n ý p r a v d y. Základním úkolem i potřebou jeho žití je žít v pravdě, v otevřenosti, nežít ve lži, v přetvářce, v nevědomosti či v teoretické abstrakci, byť se tvářila sebezavěcnější. Ono hledání pravdy považují za nejvlastnější smysl Masarykova humanismu a evropského humanismu vůbec a jím se chci zabývat v dnešní přednášce.

§ 2. Pravda o ... a pravda čeho.

Humanistické hledání pravdy, nejzákladnější motiv Masarykova života a práce i svobodného myšlení v dnešním Československu, je pro naši dobu těžko pochopitelné. Je zejména zcela nepochopitelné těm „vyšetřovatelům“ Státní bezpečnosti, kteří svým „případům“ přímo otcovsky domlouvají, „Prosím vás,

pane K., nedělejte mi potíže! Myslete si svoje; za pár let to třeba bude platit. Já si taky myslím svoje. Ale říkejte, co platí dnes - a máte po trápení." Chápali by jistě Galilea, kterému stačil pohled na nástroje, aby odřekl a spokojil se vědomím, že přece se točí. Nemohou pochopit Husa, Masaryka, Patočku a celé to sveřepé humanistické trvání na životě v pravdě.

O pracovních StB mám své pochyby, avšak o Galileovi jsem přesvědčen, že to nebyl člověk méně čestný než Hus. Šlo mu však o docela jinou pravdu, ve smyslu dnes běžném, odvozeném zcela nekriticky z přírodovědy, která rozlišuje mezi pravdou a skutečností. Obvykle dnes totiž chápeme pravdu jen s ablativem, jako pravdu o něčem. Předpokládáme, že je skutečnost, která postě je, ani pravdivá, ani nepravdivá, pouze jestvující. Ta skutečnost se pak odráží v lidském vědomí a v lidském vyjádření. Pravda se nám pak jeví jako shoda ideového odrazu - naší věty - se skutečností, kterou popisuje. Tu ovšem těžko chápeme proč, mimo snad pocit určitého osobního uspokojení, by mělo komu záležet, co zrovna říká: vždyť na věci to nic nemění. Obvykle si neuvědomujeme, že tu bezděky přejímáme čistě materialistickou představu o pravdě.

Jenže Masaryk právě nebyl materialista. Žije v něm daleko hlubší pochopení pravdy, ne jako pravdy s ablativem, „pravdy o...“, nýbrž pravdy jako vlastního smyslu bytí, pravdy s genitivem. Pravda je pro Masaryka pravdou n ě ě e h o, vnitřní pravdivost a rysoz lidského činu, opravdivost života i světa. V tom smyslu mluví Platón o pravdě jako o *ἀληθεια*, odkrývá pravda je Bytí předstupující před člověka v počitatelnosti. Podobně scholastičtí filosofové učili, že pravda je transcendentální vlastnost Bytí, že *esse est unum, bonum et verum*. Pravda není teprve pravdivá lidská věta o skutečnosti. Je to skutečnost sama, odkrývající se a nabízející se k poznání. Opakem pravdy v tomto základním smyslu p r a v d i v o s t i bytí není ani tak lež jako přetvářka, neskutečnost, afektace a také nepochopení a nepoznání. Být pravdivý znamená jen mluvit pravdu, ať to z toho nutně vychází, nýbrž především žít pravdivě, znát smysl svého bytí a ztotožnit se s ním, bez přetvářky, bez afektace, skutečně být tím, čím vím, že jsem.

Hledání pravdy je základní proto, že je to zároveň vytváření pravdivosti. Tuto pravdivost bytí nemohu popít jako Galileo a utěšovat se, že se přece jen točí. Když tuto pravdu popřu, když nevytvářím svým bytím pravdivost, pak už se netočí. Už není, či přesněji, neek-sistuje, nevyvstává (ek-sistere) z čisté možnosti do skutečnosti. Popření pravdy není jen slovní záležitost. Je to i redukce světa k nesmyslnosti a nelidskosti.

Dovolte mi objasnění oklikou. Zamyslete se na chvíli nad jinou transcendentální krásou, nad krásou. Každé jaro, když se ve sněhové pokrývce objeví první ostrůvky vysychající půdy, stávám znovu se zadržena dechem nad křehkou krásou prvního trilia v mechu - doma by to byly sněženky. Tu krásu jsem si nevymyslel: její skutečnost je jiná než krása trilia v představě. Je t u v té křehké, trojlísté květině na mechové polštářku. Přesto, kdybych to první triliu nevěšimavě přešel, ta krása by nebyla. Zůstala by čistě možností; neuskutečnila by se. Teprve tím, že se nakloním, pozastavím nad kytičkou, vyvstává její krása z pouhé možnosti a stává se skutečnou krásou, nejen v mých představách, nýbrž i v životě. Člověk má na tomto světě důležité poslání: odkrývá, odemyká krásu, dobro, pravdu, uzavřené v čisté možnosti bytí, a tím si zároveň vytváří svět krásný, dobrý a pravdivý.

Totíž skutečný svět našeho bytí není Galileova objektivistická abstrakce či matematický model moderní přírodovědy. Je to smysluplný lidský, společenský svět, „Umwelt“ či „Lebenswelt“ fenomenologie, který sami utváříme svou lidskou přítomností. Když utvoříme nevěšimavost, zlobou a lži svět bez krásy, bez dobra, bez pravdy, nebudou se krása, dobro a pravda „točit dál“ jako Galileova zeměkoule. Budeme žít ve světě čisté nesmyslnosti; staneme se cizinci v nesmyslném světě zcela cizím pravdivosti našeho smysluplného bytí - a nakonec i to ztratíme odcizením v nepravdivém konání. Život má smysl a cenu teprve tehdy, když člověk v něm spatří a otevře jeho vnitřní pravdivost, jeho možnost pravdy. To masarykovské hledání pravdy či disidentické trvání na životě v pravdě není jen kverulantká vášeň pro pravdivé věty. Je to to nejvlastnější naplnění, nejzákladnější seberealizaci lidské, kterou ideologové a konzumenti, popřívají pravdu vlastního bytí, marně hledají v moci a vlastnění. Smysl humanismu není hledání pravdy o lidském životě: je to hledání pravdivosti života ve vědomí i konání, jímž se utváří svět lidských hodnot, pravdy, dobra, krásy.

§ 3. Hledání pravdy. Dvojitý smysl osvědčení.

Právě proto, že Masarykovu humanismu jde o hledání pravdivosti, rysoziti a nejen „pravdy o“ něm, odvrací se Masaryk od teorie a obrací se k „praxi“ - ne snad v abstraktním marxistickém pojetí, avšak k bezprostřednímu vědomí smyslu našeho každodenního konání. Znovu a znovu se Masaryk ve stěžejních bodech svých výkladů obrací k protěm, každodenním příměrům, neodkazuje čtenáře na teorii, nýbrž na jeho vlastní zážitek a jeho zjevný smysl. Patočka v první ze svých

Dvou studií o Masarykovi su proto vytýká teoretickou nedomyšlenost, ze svého hlediska právem. Jenže Masarykův postup tu zcela odpovídá Masarykovu vlastnímu filozofickému hledisku. Jeho přestínky, všední příklady nepovažují za „příklady“ předem vymyšlené (a nedomyšlené) teorie, nýbrž základ a zdroj všeho teoretizování.

Smysl života, jak už řečeno, není pro Masaryka *t e o r i e* o životě nýbrž vlastní pravdivost žití. Nelze jej tudíž odvodit z abstraktních pouček o člověku, biologických, psychologických či metafyzických. Je třeba jej nazít bezprostředně v konkrétnosti žití - to, mimochodem, považují za podstatu Masarykova poněkud svérázného „positivismu“. Tak třeba základní protiklad pacifismu a militarismu nevyřešíme teoretickým systémovým rozбором: to dokládá stav soudobé analytické metaetiky i společenských teorií. Rozpoznáme jej však přímo a jasně v bezprostřední prožitku povinnosti neubližít svévolně bližšímu, kterou si uvědomujeme, když vidíme, jak ho rána bolí, spolu s neméně jasnou povinností nedat mu ublížit, chránit ho, třeba i ocelí. (Docela mimochodem, to je můj důvod k domněnce, že mnichovské rozhodnutí, tak nesmírně problematické v Benešově diplomatickém historicko-systémovém rozhledu, by bylo pro Masaryka jasné a jednoznačné.)

Podobně si vykládám i smysl Masarykova pověstného důrazu na „práci irob-nou.“ Nemyslím, že by tu Masaryk uplatňoval jakousi vlastní zasvěceneckou teorii, protějšek historicko-dialektické teorie, s níž Marx zcela abstraktně a apriorně odvozuje svůj revolucionismus. Má za to, že tu Masaryk vychází z prožitku účinného, hmatatelného konání, v němž člověk uperňuje svou vlastní totožnost a vytváří hodnotu. Bez té skutečné není spokojenosti: řečeno masarykovským příměrem, kdo nepeče chleba, musí se bouřit. . . . Klíčem k teoretickým paradoxům je konkrétní poznání smyslu každodenního konání v němž člověk spatřuje nejen čin, avšak zároveň *s m y s l ě m* u. Smysl života není třeba vymýšlet: je jej třeba postřehnout v bezprostřednosti bytí.

Tu je Masaryk zajedno s Husserlem, vodor zcela odlišnému podání. Sdílí Husserlovu nedůvěru k teoretickým vývodům; je spolu s ním přesvědčen, že lidské nazírání se neomezuje na vnímání jednotlivin, nýbrž zahrnuje i *Wesensanschauung*, přímé nazření smyslu. Je přesvědčen, že život má smysl, který je zřejmý, a že teorie o člověku se odvozuje z jasně nazřeného smyslu lidského bytí, ne naopak - tedy Kant, nikoliv Hegel.

V tom jsou oba myslitelé skutečně dědici osvícenství a mluvčími jeho základní syntézy. Smyslem osvícenského racionalismu, jak už řečeno, není popření mravního (či „duševního“) rozměru lidského bytí, nýbrž jeho začlenění do konkrétnosti života. Středověké chápání člověka, vycházející z arabských výkladů Aristotela, ostře oddělovalo lidskou „přirozenost“ od mravnosti, od duševnosti, kterou chápalo výslovně jako *n a d* přirozenou. Projevuje se to v oddělení přirozeného a zjevného vědění, přirozeného a monastického života, přirozených a nadpřirozených ctností, nakonec i společnosti a církve. Rozměr bytí, který středověk považoval na „nadpřirozený“, osvícenství nepopírá, avšak zpřístupňuje jej rozumu - odtud přesun důrazu z poslušnosti na výchovu.

Mluvit o osvícenství jako o sekularizaci sacerdotálního mi připadá nepřesné. Se stejným oprávněním (a stejně nepřesně) bychom je mohli považovat za posvěcení všedního. V pravdě však jde o propojení obou rozměrů rozumu. Osvícenství uznává schopnost člověka sám postřehnout mravní zákon a smysl života a světa a sám se podle něj řídit. Tím člověk získává nárok na občanskou svobodu, ne jako anarchii nýbrž jako mravní sebe-vládu - a s ní i odpovědnost. Jedno souvisí s druhým. Řečeno masarykovským příměrem, strážník v parku se stává zbytečným, když lidé sami neznečišťují zákony. „Mravní autorita, včetně církevní, se stává místo žandára učitelkou. Mravní autonomie neznamená, že se člověk nadřizuje mravnímu řádu, oněm ideálům humanity, které uvádí Řád v útěše z filozofie, nýbrž že je sám poznává a uznává. Význam rozumu je to propojení živočišného bytí člověka a jeho bytí mravním.

Z člověka se místo poddaného stává mravní subjekt.

Tak chápou Masaryk, Husserl i další smysl osvícenství v duševních dějinách Evropy i smysl evropské kulturní totožnosti v dějinách lidstva. Na rozdíl na př. od Ruska, které nikdy neprošlo osvícenskou syntézí, Evropa nepřekládá světu vzor právě víry či anarchické revoluce živočišného individua. Předkládá ideál humanitní, ideál mravní autonomie - či by jej předkládat měla, chce-li být věrná kulturnímu smyslu svého bytí. Skutečnost je ovšem poněkud odlišná. Evropa skutečně nevyváží pravověrnost, avšak něčtění vyváží právě anarchickou revoltu kolektivního egoismu. Nikoliv soufale teoretický marxismus, nýbrž velice konkrétní obraz evropské konzumní orgie, propagovaný filmem i televizí, je dnes nejmohutnější revoluční impuls světa. Vývojové země nechápou evropský ideál sebekázně, zato vidí názorně evropský egocentrický individualismus a neuvěřitelnou, nesmyslnou spotřební úroveň. Ty nspodobují: neodmítají vnější mravní autoritu nárokem mravní autonomie, jen jsásem „seberealizace“ ve svévoli a nadbytku - s pochopitelným následkem anarchie následované ještě tvrdší vnější autoritou.

Těžko bychom jim to vyčítali; nejsem jim dobrým příkladem. Od počátku osvícenství se v evropském myšlení projevuje rozum nasjen jako propojení živočišného a mravního rozměru lidství, nýbrž také v druhém smyslu sekularizace, popření mravního rozměru ve jménu čistě technického rozumu. Jeho základem je Galileovo (et al.) poznání, že řád a srozumitelnost kosmu není jen mravní, nýbrž i matematický a mechanický, čistě kauzální. Osvícenství tyto dvě pojetí řádu neodlišilo. Ideálem mu byla srozumitelnost skutečnosti, tedy matematizace v původním smyslu, odvozeném od slova *μάθημα*, což je srozumitelné a pochopitelné. Avšak matematizace se rychle zúžila na čistě číselnou, kauzální matematizaci přírodovědy a v devatenáctém století i na sekundární matematizaci, tu již výhradně v úzkém smyslu slova, lidských a společenských jevů.

Totíž tak; matematizace přírodovědy dlouho vynechávala lidskou skutečnost

jako číselně nepostižitelnou. Vědo se rozlišení mezi „racionální“ přírodovědou a „emocionálním“ nitrem člověka, které věda přenechává poezii. Devatenácté století však zjistilo, že sice není možné vyčíslit lidský prožitek jako třeba láska či hněv, avšak že je možné číselně zachytit jeho sekundární projevy - zrychlený tep, sevření svalů, elektroencefalické a elektrokardiologické jevy. Odtud už zbyl jen krůček k přesvědčení, že „vlastně“ skutečné jsou tyto vyčíslovatelné, kauzální jevy, zatím co vlastní, prvotní prožitek není než subjektivní dojem z nich.

Tímto přesunem se původní osvícenská touha po porozumění bytí stává důvodem k popření lidského, tj. mravního smyslu žití a k materialistické redukci skutečnosti na kauzální nexus. Vytváří se civilizace vyspělé techniky zcela zprostředkovaně smyslu. Když totiž odmyslíme mravní smysl života jako „pouze subjektivní“ a ponecháme jen matematický řád, pak jediným zdrojem hodnoty, i minimálního rozlišení pouze jsoucího na dobré a zlé, záhodné a nezáhodné, je přání živočišného subjektu. V tom nešťastném smyslu je pak možné říci se Solženicynem, že osvícenství je pramenem konzumní civilizace, v níž lidský život nemá jiný smysl než ukájení a přesycování umělých potřeb.

Jenže návrat před osvícení nepovažují za řešení. Takový návrat neznamená nesmyslnost a amoralitu člověka, jen je podřizuje kázni cara a popa. Nejzákladnější kritika technologického osvícenství vychází právě z osvícenství mravního, jak je představuje právě Masaryk. Právě proto, že se osvícenský racionalismus dnes zúžil na technický rozum považují za naléhavé se vrátit, ne k Masarykovi, nýbrž k M a s a r y k e m, k jasně naznačenému mravnímu smyslu života. Technologizace západního myšlení si nevyžaduje návrat k bezmyšlenkovité poslušnosti, nýbrž obnovu lidského myšlení. Za úkol tu považují zas *mathéma*-tizaci, převod skutečného ve srozumitelné, tentokrát však ne *mathéma*-tizaci matematickou, nýbrž mravní, odvozenou z jasně naznačeného mravního smyslu bytí.

§ 4. Naivita a zasvěcenství.

Humanistický pokus o hledání pravdy, vlastní oprávněnosti a smyslu žití, naráží v první řadě na naši vlastní nedůvěru k platnosti a skutečnosti toho, co prožíváme. Princip sekundární matematizace, která vlastní prožitek odepisuje jako čistě soukromý a za „pravou“ skutečnost prohlašuje sekundární jevy, jichž si člověk často ani není vědom – kdo už má doma elektrokardiograf? – nás naučila předpokládat, že pravda, skutečnost nejsou v bezprostředním prožitku nýbrž kdesi se ním v „hnacích silách“, pod ním v hloubi pudů či nad ním v dialektice dějin, jen ne v tom, co skutečně prožíváme. „Skutečnost“ přejde jinde. Připadáme si naivní, když se Masarykovým způsobem odvoláváme na jasně nazřetý život skutečného prožitku. Imponuje nám „zasvěcenost“ výkladů, kteří skutečný prožitek přecházejí pohradyvým námutím a soustřeďují se na údajné skryté skutečnosti, ať už je to dialektika třídního boje, oidipovský komplex, teritoriální imperativ či údajná zákonitost makrosociologické infrastruktury – čím víc cizích slov, tím líp.

Zasvěcenecský předpoklad se tak hluboce zakořenil v našem vědomí, že už nám ani nepřipadá podivné, když někdo odepisuje třeba Masarykovo úsilí o přístupnost české historiografie v otázce Rukopisů jako zdánlivé a za skutečnost považuje čistě teoretický výrok o Masarykových potlačovaných oidipálních pohnutích. Masarykova důvěra ve věrohodnost mravního smyslu konkrétních, každodenních prožitků nám připadá naivní, nezasvěcená. Jenže z Masarykova hlediska se to jeví zcela opačně. Nic není naivnějšího než právě ona fiktivní zasvěcenost, které buduje vzdušné zátky s teorií a zcela ztrácí skutečnost žití. Samozřejmě, teorie je užitečnou a nutnou pomůckou k třídění a vědění, avšak sama o sobě žádnou platnost nemá. Její platnost se odvozuje z toho, co je přímo dánov prožitku, a omezuje se na to, nač nás v prožitku upozorňuje – tedy na prvotní zážitkovou věrohodnost a konečné zážitkové ověření. Kdykoliv jí přisoudíme vlastní platnost, ztrácíme skutečnost života – a s ní i jeho pravdu.

Je třeba možné změnit fakt určitých sociálních změn či potřeb hromadných pojky jako je „historická nutnost“ či „historická spravedlnost.“ Snad je i možné zcela teoreticky, na teoretické úrovni, ospravedlnit třeba nárok nenec-kého národa na životní prostor, nárok českého národa na národnostně jednotné území či nárok dělnické třídy na rovnoprávné společenské postavení. Jenže skutečnost teorie je praxe, skutečnost myšlení je konání. Ve všech tří uvedených příkladech má konání stejnou podobu, která má málo společného s teorií: muž se zbrání nařizuje neosobním hlasem ženě a plačícím

dětem, ať sbalí to nejnútnejší a odejdou z rodné chalupy vstříc neznámému osudu. Muži se zbrání je to třeba osobně líto, třeba je to soused, který s tou ženou ve šťastnějších časech tancoval při muzice, hrál si s dětmi, které teď vyhošťuje – třeba se i osobně omluví. Teď však vykonává historickou nutnost – zjevný mravní smysl prožitku se podřizuje zasvěcené teorii.

Ve všech tří příkladech tu narážíme na protiklad zjevného mravního smyslu v konkrétním prožitku a „zasvěcené“ teoretické abstrakce. Na lidské úrovni je to akt besprávi, akt bolesti a sloby, v němž každý kdo se nedal zcela zaslepit, jasně postřehne relaci dobra a zla. Na úrovni teorie však tento mravní smysl nepřichází v úvahu: tu uvažujeme „objektivně“ či „systémově“, jako jsme v padesátých letech usoudili, že „objektivně“ žijeme šťastněji, ať jsme kolem sebe neviděli než hrůzu a utrpení.

Mejde a nemůže tu jít protě o zamítnutí teoretického myšlení: bylo by příliš snadné citovat odstrašující případy naivní dobré vůle. Teorie – či přesněji *θεορία*, vůle k universalitě, je základem evropského myšlení, jak říká třeba Patočka či Husserl. Vůle k univerzalitě je i základem mravní perspektivy: ta začíná tam, kde si člověk místo otázky, co se mu líbí, klade otázku, co je dobré. Jde o smysl universalitě.

θεορία je vůle k obecnosti, ne však nutně vůle k abstrakci. Rozdíl tu je mezi nazřením universalitě pravdy a obecnou spekulativní konstrukcí, která se za pravdu či za tu „pravou“ skutečnost vydává. Zas zcela konkrétně: vezměme na příklad zážitek bezúčelného ublížení dítěti. Tu vidím slzy, bolest, lítost – a sám zalituji. Pokud však zalituji čistě osobně, „Neměl jsem jí tu hračku rozbíjet, teď mě to bude mrzet,“ setrvávám na před-mravní, čistě živočišné, egocentrické úrovni, která se omezuje na postřeh zvláštního. Docela jiné je uvědomění, že můj čin byl sám o sobě zlý, postřeh, že obecně „Ublížovat je špatné, zlé.“ Tu máme co dělat se základním znakem lidství, se schopností nazít v konkrétním univerzální. To je *θεορία* v nejvlastnější smyslu, schopnost nazření pravdy v zážitku. Smysl Masarykových příkladů je právě v tom, že v konkrétním ukazují či předkládají k nazření univerzální pravdu.

Něco docela jiného je teorie ve smyslu induktivní generalizace a spekulativní konstrukce, která dochází na základě psychologických pouček k závěru, že ubližování dítěti podřívá sebevědomí (či buduje odolnost či co.) I takové myšlení má svou užitečnost a platnost, jenže na rozdíl od přímé platnosti nazřeného smyslu je to platnost odvozená z prožitku a jemu podléhající. V konfliktu s prožitkem nezneškodňuje prožitek, nýbrž naspek, podléhá jeho platnosti. Zasvěcenectví je teoretické myšlení, které tuto zpětnou vazbu odmítá a

a dává přednostní právo teorii, jako by teorie nebyla odrazem skutečnosti, její systematizací, kritikou, nýbrž skutečnosti samou - a přímý prožitek jen „subjektivním“ vědomím. Autonomizací teorie tu člověka zaslepuje a připravuje o nezákladnější zdroj mravního poznání - o přímé nazření smyslu života. Jistě, prostá naivita přímého poznání též není sama o sobě dostačujícím vědomím. To si vyžaduje jak schopnost univerzálního nazírání, tak i schopnost systematické a kritické reflexe, ať už zub přestal vrtat, když to pacienta zabolí, ať už zub sebevíc potřebuje zaplombovat. Avšak tu bolest nemůžeme odpsat jako neskutečnou leninským odvoláním na třísky, které létají, když se kácí les. I třísky jsou skutečnost. Teorie musí být konečně ospravedlnitelná právě na úrovni létajících třísek, na úrovni přímého prožitku. Ta jediná má autonomní platnost. Naivita přímého nazírání není dostačující vědění, je však jediný platný počátek a zkušební kámen všeho. Teorie se stává mystifikací, pokud nepodléhá zkoušce prožitku. Čím složitější společnost, čím složitější vědění, tím naléhavější je potřeba zachovat si právě tu bezprostřední naivitu přímého prožitku.

Proto jsem v úvodu citoval Dr. Bandu: „Máme totiž takové přikázání, že není dovoleno podat křivého svědectví.“ Jistě, ta věta neřeší celou nesmírnou složitost života ve světě, který se na lži zakládá a lež vyžaduje. Jistě, člověk má i mravní závazek vůči dětem a bližním, má třeba důležitější úkoly než se nechat zavřít pro slovo. I to je třeba vzít v úvahu. Jenže s touto složitostí se nevypovídáme, pokud nejprve nemaleaneme ten jednoznačný bod mravního nazření, že lež je velká špatnost, kterou člověk ničí sebe i druhé. Odvaha k naivitě ve světě opojeném zasvěcenectvím je předpokladem hledání pravdy i základem Masarykova humanismu.

§ 5. Metafora pádu a pocit odcizení.

Odvaha k naivitě, k jasnému nazření zjevného smyslu žití v konkrétnosti každodenního prožitku, však naráží na daleko základnější námitku, o níž soudobá teorie hovoří jako o „odcizení“ v objektivním smyslu, že nejen naše vědomí, nýbrž celý svět našeho života se odcizil pravdě vlastního bytí. Sebejasnější rozhled je pak marný, protože ve světě života pravda prostě není. Ještě starší formulace tohoto pocitu je učení o pádu člověka a světa, na př. v Platónově Státníku či v první knize Mojžíšově. V padlém světě je pak humanistická víra v přímé poznání pravdy marná.

Terminologie „pádu“ nám dnes připadá cizí, zakořeněná v určitém teologickém světovém názoru, avšak postřeh, který vyjadřuje, se zakládá zcela nezávisle na teologii na přímém prožitku. Prvotním daným je tu vědomí nedokonalosti světa spolu se stejným prvotním lidským přesvědčením o dokonalosti Boha či Bytí. Středověká filozofie to vyjádřila pro všechny věky s Augustinem větou, že *esse est bonum*. To není jen věroučný závěr: je to především nejprvotnější, nejzákladnější lidské poznání: zlé je zahynout, dobré je být. Bytí je dobré i Dobro. To nikdy nemusila člověka učit žádná teologie. S tímto základním vědomím se ostře střetává druhé, svéjné základní vědomí nedokonalosti, nedobroty jednotlivých jsouců, zas na abstraktně, nýbrž v plně konkrétnosti a pathosu života: Dobré je být - proč, Bože, se mi to tak nedaří? Či méně pateticky, je to na př. porovnání hluboké dobroty ovoce se sklamaním z nedokonalosti této zakrnělé, podobané hrušky. Ne jen nějakou abstraktní teorii, nýbrž právě tento hluboce základní a bezprostředně konkrétní postřeh vyjadřuje antická filozofie i křesťanská teologie učení o světě přítomném, pro statu isto, jako o světě *p a d l é m*, odcizeném pravdivosti vlastního bytí.

Z toho pak vyvstává otázka: může člověk vůbec nazít pravdu Bytí ve světě, jenž se pravdě odcizil? Může člověk, který zná třeba jen společnost skrz na skrz prolelou korupcí, úplatnictvím, podvodem, lží, nazít a pochopit mravní příkaz čestnosti? Možné odpovědi lze shrnout do tří základních skupin. Jedna - nazveme ji teorií absolutního pádu - předpokládá, že pravdivost Bytí se zcela stáhla z padlého světa. Pravda k člověku přichází jen aveně, zvláštním zjevením. Tak třeba jen díky „nadpřirozenému“ učení Církve si hříšník uvědomuje blížnost svého bytí, které se v tomto světě jeví zcela normální. Či jiným příkladem, člověk odcizovaný reálným socialismem si může uvědomit, že na korupci je něco špatného, jen tehdy, když se to doslechne na Rádíu Svoboda.

Druhý přístup - řekněme, teorie zastřené pravdy - předpokládá, že pad pravdivost Bytí zastřel v každodennosti, avšak nezničil ji. Člověk je tedy na určitých podmínkách či v určitých situacích schopen prohlédnout závoje vědomosti k pravdě. Zas předešlými příklady: církev tedy neučí člověka nadpřirozené pravdě, nýbrž ho vede k nazření vlastní (zastřené) pravdivosti bytí. Či zas, člověk reálného socialismu, otfesen nálepkou korupce, může sám prohlédnout a uvědomit si pravdivost žití.

Konečně třetí přístup - tentokrát teorie okrajového pádu - předpokládá, že svět a život v něm jsou v podstatě a v průměru nepokřivené: zlo v něm je

úchytkou, výstředností, vybočením se základní společenské normy žití. Počíná se člověk vyvaruje extrémům, žije v celku v pravdě a celkem i pravdu poznává. Především bychom řekli, že slušný, normální člověk nepotřebuje náboženství, stačí mu právě ta slušnost. Podobně o člověku v reálném socialismu bychom řekli, že pokud se nedá přímo ke KGB, StB či KSČ (či v opačném případě k disidentům), žije v podstatě neodsazeným životem a k poznání pravdy postačí jasný rozhled, ta už zmíněná odvaha k navštívení běžného prožitku.

Marxistický radikalismus představuje příklad absolutního pojetí pádu. Tak třeba v Lukácsově pojetí jsou nejen buržoázní vědomí, nýbrž celá buržoázní skutečnost nepravé. Buržoázní věda může být zcela pravdivým popisem buržoázní skutečnosti a přitom být zcela nepravá, spolu se skutečností, kterou (pravdivě) popisuje. (To dojemně tvrdí na př. Alfred Loewen, když freudismus prohlašuje za pravdivý o člověku v kapitalismu, avšak neplatný pro člověka v socialistické společnosti.) A naopak, marxistická teorie se může zdát nepravá, protože neodpovídá buržoázní (tj. p a d l é) skutečnosti a vědě, a přitom být pravdivá ve „vyšším“ smyslu, totiž být pravdivým popisem právě skutečnosti člověka, jeho *Gattungswesen*, jež se ovšem projeví až po revoluci. Absolutizace pádu se tak stává odůvodněním a ospravedlněním absolutně zaslíbené teorie, dostupné údajně jen zaslíbeným, a důvodem k upření platnosti prožitku a vědění nezaslíbených. O Marxismu bychom mohli právem říci, že trpí přehnaným pojetím pádu.

Oproti tomu Masarykovu humanismu a předválečnému humanismu vůbec bychom mohli vytknout právě opak, totiž nedostatečná osazení pádu. To právě vyčítá Masarykovi Patočka – v celku snad právem. Masaryk podle Patočky vidí ve zlu jen okrajovou záležitost, úchytku od zdravé normy, podobně jako Aristoteles v Nikomachejské etice, a nadto věří, že tyto úchytky postupně odstraňuje „pokrok“, takže je v podstatě možné důvěřovat základní pravdivosti normálního, běžného žití a vývoje. Proto Masaryk nedocení hloubku zloby a pokřivenosti, která vyšla na povrch na př. v nacismu a připravila milióny kulturních, civilizačních lidí o všechnu soudnost, mravní vědomí i svědomí. Podobný je i smysl Heideggerovy kritiky Husserlova odvolání na jasný smysl prožitku, které se třeba ve vídeňské přednášce stává oprávněním Husserlova výslovně masarykovského humanismu. Heidegger opětovně poukazuje na hlubokou nepravost, *Uneigentlichkeit*, proutě lidské každodennosti, která se mu nejvíce jeví jako zdravá normalita, nýbrž jako všední průměrnost, na níž nic pravdivého není.

Z protikladu absolutního pojetí pádu u Platóna a Marxe a čistě okrajového pojetí u Aristotela a (snad) Masaryka mi vychází potřeba třetího pojetí,

jež jsme předběžně označili jako teorií zastření pravdy. Nechci a nechtím tu řešit teologickou stránku věci, účinek a rozsah pádu ve vztahu člověka k Bohu. Jde mi výhradně o omezenou otázku vztahu člověka k pravdě svého bytí v tomto světě, pro statu isto. Je možné věřit, že člověk je v tomto pokřiveném světě schopen jasněho nazření mravního smyslu života – základ všeho humanismu – i když není možné věřit s Masarykem, že zlo, pokřivenost a odcizení v tomto světě by byly jen okrajovou záležitostí, která se nedotýká zdravé normy?

Onu aristotelskou důvěru ve zdravý průměr, ať už ji Masaryk sdílel či ne, bychom totiž opravdu těžko udrželi. Hruza normalizace, hruza konsumerismu, není extremismus; je to právě jejich soufalá, všední průměrnost. Ten nešťastný každodenní průměr, který se tu stává normou, vyjadřuje malichernost a nízkost nejvzdálenější mravní ideálu humanity. Avšak stejně těžko bychom si zdůvodňovali skepticko-cynické domnění o absolutnosti pádu a zvláště zaslíbené dogmatismu, který z něj vyplývá. Poznám jsem v životě příliš mnoho lidí, kteří v nejdusivějším prostředí dokázali jasně postihnout mravní smysl života a přijmout jej jako osobní závazek. Nejsou to jed světci a mučedníci jako Hus, Komenský, Masaryk, Palach, Patočka či Benda, nýbrž tisíce drobných lidí v tisících drobných rozhodnutích. Dokazují, že mravní smysl života není v tomto životě a světě absolutně nedostupný. Naopak, je zřejmé zjevné, ne však povrchní či samozřejmé. Proto myslím že je třeba odsazení chápat nikoliv jako absolutní ztrátu pravdy, nikoliv jako náhodnou úchytku od zdravého průměru, nýbrž jako z a s t ř e n í či zastření mravního smyslu života. Za ústřední tu považuji otázku, co zastírá pravdivost života a jak odhalit clonu? Platnost mravního humanismu se váže na odpověď.

§ 6. Teorie a prožitek odcizení. Zprostředkovanost.

Podle Heideggera zastírá pravdu Bytí právě každodennost života – v tom je Heidegger vyslovený anti-aristotelik. Jenže to nesouhlasí. Život je každodenní věda a vůde. I v nejpohnutějších dobách se všední den sestává z řetězu všedních stání a počinů. Americkým radikálům těžko vysvětlují, že život v zemích reálného socialismu není extází svazáckého nadšení nýbrž nejvšednější všedností shánění. Reálný socialismus pak odmítají ne pro jeho zhoubnou krutost, nýbrž pro jeho všednost. Obdobně našim mladým zas těžko

vysvětlují, že život v Americe není bibbertová konzumní orgie nýbrž seskač-
dennost práce, starostí a radostí, jiných, než naše, přesto však všedních.
Život je všední vždy a všude, zatím co pravdivost žití není vždy a všude rov-
noměrně zastřešená. Je prudký rozdíl mezi mravním systémem průměrného Angličana
a průměrného Rusa. Podobně v dějinách západu byla údobí, která se vyznačova-
la všespolečenskou skepsí, mravním relativismem a doslova ztrátou víry jisto-
ty mravního vědomí. Jedno takové dnes dožíváme. Jsou i jiná údobí, která se
vyznačují naopak jasným mravním vědomím a základní jistotou o dobru a zlu.
Je rozdíl mezi celkovou úrovní mravního vědomí v Demosthenových Athénách či
v Masarykově Československu na jedné straně, v Senekově Římu či reálném so-
cialismu na druhé straně. Snad lidé byli a jsou „stejní“, ať ani to není
jednoznačné. Mravní vědomí lidstva stejně není a nemá se tudíž vysvětlit ně-
čím, co je konstantní vždy a všude.

To je též důvod, proč se nemohu spokojit s teologickou odpovědí, ať ji
na její vlastní úrovni považuji za pravdivou. Zajisté, člověka zaslepuje
pýcha, hamižnost, vina - mravní smysl života člověk často nevidí, protože
jej vidět nechce. Jenže to je zas obecně platné pro lidi všech dob a tudíž
nevysvětluje historické výkyvy v mravním vědomí lidstva. Tu je třeba hledat
ne obecné prvky, nýbrž právě prvky v tom či onom údobí zvláštní.

O to se pokouší marxistická teorie, která oddizení člověka od pravdy
svého bytí odvozuje od způsobů práce a majetkových vztahů. Na Evropu zapů-
sobila mohutně nejen proto, že podobně jako marxismus otevřeně deklarovala dlou-
ho popíraný pocit hlubokého oddizení, avšak i proto, že v marxistické teorii
se skrývá prvek pravdy, byť sebezpitvořenější, k němuž se ještě vrátíme.
Všechny pokusy o uplatnění marxismu však křivě prokázaly jeho základní ne-
platnost a zhoubnost jako celku: reálný socialismus oddizení nepřekonává,
nýbrž stupňuje k maximu osobního a společenského rozkladu - a to zas ne ná-
hodně, jak si ještě všimneme.

Místo teorizování se raději vraťme k prožitku: jak prožíváme svůj
svět a život v něm, že se nám jeví cizí a nesmyslný? Souhrnem bych řekl, že
je to pro člověka svět a život z p r o s t ě o d k o v a n ý, zbavený bez-
prostřednosti - jenže souhrnem není dobře začínat. V přímém prožitku naší
každodennosti je to především svět umělý, svět vyrobený člověkem, v němž se
život řídí logikou výrobku. Jsme tedy tak navyklí, že si to ani neuvedomu-
jeme - sám bych si to sotva uvědomil, kdyby mě život před lety nezavál na
lesní samotu, daleko od elektrického vedení, kde nic neruší panenskou tmou
hvězdné nebe, kde lidské naléhání nezastřelo rytmus života, světla a tmy,

úplňků a zatemnění, pučení, zrání a odpočinku pod sněhem. V bezprostřednosti
tohoto světa, jehož nejsem výrobcem ani pánem, světa, v němž s úctou přehlý-
ván, jsem si uvědomil, jak hluboce svět výrobků a výtvarů ovlivňuje prožitek
naší každodennosti.

Chodíme po asfaltu, ne po zemi, říká Milan Machovec, vzhlížíme na neon,
ne na hvězdné nebe. Obklopuje nás svět výrobků, ne živá, smysluplná **QÚSÍŤ**.
Jenže mezi výrobkem a přirozenou věcí je základní rozdíl. Výrobek je především
sám o sobě nesmyslný. Nemá vlastní život, vlastní smysl: jeho celý smysl se
vyčerpává jeho lidským účelem. Výrobek opuštěný člověkem se stává absurdním
jako skladiště haraburdí či vylidněná pohraniční ves. Drobní hlodavci, které
pozorují po večerech za stmívání, jsou jiní: žijí vlastním životem, nepotřebují
mě. Nepotřebuje mě les; les opuštěný člověkem má svůj vlastní životní rytmus,
svůj řád a smysl. V hvězdném nebi nad námi se zrcadlí mravní zákon v nás:
v neonu se zrcadlí jen naše nervozita. Ve světě který prožívám jako svět
Boží, ne ještě lidský, mohu postřehnout smysl Bytí - ve světě výrobků po-
střehnou jen úmysl lidského výrobce a uživatele. Všechna hodnota výrobku je
relativní k lidským plánům.

I jen rámcová fenomenologie světa výrobků by si vyžadovala obšírný roz-
bor. Bylo by třeba poukázat, že ve světě výrobků jsem opravdu středem světa:
všechno tu odvozuje svůj smysl i své bytí ode mne. Takový svět přímo učí
egocentrismu. Ve světě výrobků není vlastní řád, vnitřní správnost: všech-
ny vztahy jsou tu relativní. A ještě jedno: ve světě výrobků jsem zároveň
zbytečný, bezúčelný. Všechno smysl se odvozuje ode mne, já však sám ničemu
nesloužím: není mi třeba nič jako spotřebitele. Automatizovaná technika se
beze mne obejde - mé lidské, nekvantifikovatelné bytí se k ní nehodí. Bod
za bodem se všechny truismy našeho věku, solipsismus, egocentrismus, mravní
relativismus, prokazují jako přesný odraz skutečnosti světa výrobků.

Nemyslím, že mravní smysl života se absolutně vytrácí ze života ve svě-
tě výrobků - odmítám teorii absolutního pádu. Je však zastřen. Zcela kon-
krétně: když životodárný dar tepla skýtají rozehrátá kamnávstává základní
smysl, vztah lásky a práce, zcela jasně. Dítě, které vidí tatku, jak širokým
rozmachem štípe dříví, pak přichází s promrzlými prsty do světnice a zažehná-
vá zlou zimu duhovými poleny, snadno pochopí, že práce dává skutečnost lásky
a láska smysl práci. Pod povrchem jistě platí tento vztah dál i v docela
jiném světě, kde otec ráno mizí „do kanceláře“ (proč odchází? nemá nás rád?)
zatím co teplo se anonymně šíří z ústředního topení (na to přeci máme právo,
ne?), se vztah lásky a práce zastírá k nerozeznání zprostředkujícími nezi-

články. Tu člověk těžko postřehne, že práce je skutečností lásky a láska smyslem práce. Práce se stává nesmyslnou, samoučelnou činností, když se víže na dobrosklonost referenta a z tepla se stává samozřejmý a tudíž bezcenný výdobytek socialismu.

To srnko pravdy v marxistické teorii, o němž jsme se zmínili, je postřeh o odcizení práce ve fabrickém světě výrobků, výrobců a spotřebitelů. Jenže ono odcizení není výsledkem kapitalismu. Došlo by k němu i v socialistické výrobě. Odcizení je následkem znepráhění základních vztahů, které tvoří strukturu života, jejich zprostředkování technologickými a společenskými mezičlánky, které zpožodňují výkon a zastírají smysl výkonu. Je to oddělení činnosti, již si je člověk bezprostředně vědom, od důvodu, výsledku a smyslu.

Proto marxismus odcizení nepřekonává, nýbrž zesiluje, nejen v zemích reálného socialismu, kde přistupuje prvek nesvobody a ruské zpožalosti, nýbrž i ve svobodné, kulturní zemi jako je Švédsko či Anglie. Socialismus převzetím větší a větší části života do společného sektoru připojuje k technologické zprostředkovanosti ještě zprostředkovanost sociologickou - ostatně k ní dochází společenskou složitostí i v zemích čistě kapitalistických, a to často daleko méně humánní formou.

Tak či onak, tu je, myslím, nejzákladnější kořen našeho pocitu odcizení, neskutečnosti a nesmyslnosti života. Přímy svět našeho každodenního obcování je skutečně nesmyslný; svět umělý, cizí smyslu lidského bytí. Je to svět, v němž se člověk stává zbytečný. Topit dřívím člověka utvrzuje; napětí svalů, zručnost rukou, únava paží potvrzují mou vlastní skutečnost; prudké vzplanutí nevhodnotného dříví, které sice vypadá docela dobře, ale nevydává teplo, učí rozdílu mezi opravdovostí a hnilobou, který se nedá odagitovat či relativizovat. V ústředně vytopeném bytí je vše relativní a člověk sám zbytečný. Vlastní smysl a řád bytí se nemění, avšak zastírají jej mezičlánky, ta usnadňující vrstva techniky. Dál je s t pravda, avšak vyžaduje si nejen rozhlédnutí, nýbrž hledání. Hledání pravdy se stává hledáním bezprostřednosti upřeně technikou a ideologií.

§ 7. Technika a člověk-spotřebitel. Nihilismus a romantismus.

Střetnutí s technikou vyvolalo v evropském myšlení dvojí reakci, již bychom mohli označit pojmy nihilismus a romantika, ač oba pojmy jsou nepřesné

a neúplné. Základní je tu lidská situace, která se vyznačuje ztrátou bezprostřednosti a tudíž i schopnosti jasného rozeznání smyslu. Ve vytváření této situace hraje stěžejní úlohu tvorba umělého světa, který už není jen lidským světem ve smyslu světa lidského přebývání - to je i příroda - nýbrž přímo ve smyslu světa člověkem vytvořeného. V našem údobí je to po výstce svět techniky, jak v původním smyslu τέχνη, tak v novodobém smyslu technologie. Ve třetím století po Kristu však sebral obdobnou úlohu umělý svět římské byrokracie: pověstný římský dav neznal auta a televizi, jeho každodenní styk se skutečností byl však neméně zprostředkovaný, styk s umělým světem cirkusů a egyptského obilí, rozdávaného senátem, ne se světem vlastní účinné činnosti. Podobně dnes v zemích reálného socialismu je umělý svět neméně umělý, je to však převážně svět ideologie: technologie tu dosud hraje podřadnou roli. Nejde tedy nutně o techniku, nýbrž o to, že člověk vytváří svět, který už nemá vlastní mravní smysl, vlastní život a řád, jen smysl odvozený od potřeb a přání svého lidského strážce.

Druhý, obvykle souběžný krok je *autonomizace umělého světa*. Ideologie, byrokracie či technika se autonomizuje: odpoutává se od svého lidského smyslu a rozvíjí se dál, ne ve vlastním smyslu - ten nemá - nýbrž jen kauzální logikou vlastní dynamiky. Dochází ke kvalitativní změně: člověk už v technice (resp. ideologii, byrokracii) nevidí a neprožívá vlastní činnost. Zcela konkrétně, vývojový krok od louče k petrolejové lampě je výhradně kvantitativní. Nemění prožitek: člověk dál světlo prožívá jako svůj čin. *S v í t í s i*, sám čistí lampu, dolévá olej, rozšívá knot, stahuje jej či upravuje. Neméně než při svícení louči, člověk to prociťuje vlastní činností ve svícení. Oproti tomu je krok od petrolejové lampy k automatickému elektrickému osvětlení kvalitativní. De facto tu činnost ovšem zůstává: člověk odchází do zaměstnání, kde svou činností třeba vrátého u fabriky přispívá (ač zas bez přímého prociťení) k tvorbě nadhodnoty, které pak stát využívá ke stavbě elektráren a rozvodové sítě a konečně i k osvětlení sídliště. Jiří Wolker v Očích topičových tento trvalý vztah rozpoznal. Pro běžného člověka je to však vztah zcela skrytý technikou. Ten elektrické světlo prožívá jako cizí, necoobní, a sebe sama jako zbytečného ve svícení - či užitečného jen v úloze spotřebitele. V nejmenším nezáleží na tom, zda je elektrárna ve státním, socialistickém, družstevním či soukromém vlastnictví: ve všech případech prožívá člověk světlo jako cizí, sebe jako nepotřebného - a svou jedinou úlohu jako úlohu spotřebitele.

Mohli bychom dál dokládat autonomii techniky na př. vytváření umělé

spotřeby, která si od člověka, nyní spotřebitele, vyžaduje velké časové a pracovní výpětí, ať vzniká čistě z potřeby využití existující výrobní kapacity a neuspokojuje žádnou potřebu - kdo už potřebuje třeba elektrický otvírák na konzervy, řízený fotocitlivou buňkou? Přesto se vyrábějí a představují poměrně nevinný příklad technologického rozvoje, nežádáného a nežádoucího, hnaného vlastní logikou. Umělý svět technologie se tu odcizuje svému strážci - podobně jako umělý svět technologie - a podřizuje jeho bytí své logice.

Dramaticky toto existenční postavení člověka v nelidském světě vyjádřili existencialisté a před nimi spisovatelé jako Kafka či Unamuno. Je to situace člověka vrženého do světa, jenž mu je cizí - situace určená tragickým střetnutím mravního, smysluplného bytí člověka a čistě kauzálním bytím osamostatnělého umělého světa, techniky, ideologie, byrokracie. Jenže existencialistické psychodrama představuje jen diagnózu, ne řešení. To hledá evropský svět dvěma směry. Jeden odstraňuje konflikt člověka s umělým světem přizpůsobením člověka systému a zavržením všeho, co se k technice nehodí, včetně mravního ideálu humanity (nihilismus.) Druhý přístup navrhuje naopak techniku a všechno umělý svět a pokouší se o návrat k bezprostřednosti ne-umělého, „přirozeného“ života, tradičně chápáno jako život citů na rozdíl od technického rozumu, nověji jako život přirodní na rozdíl od městského (romantika.)

Přizpůsobení člověka technice (resp. ideologii), jež jsme označili jako nihilismus, si vyžaduje vyčlenění z našeho pojetí lidskosti všeho, co se nedá obsáhnout v čistě přírodovědeckém pojetí, jako neskutečné či pouze „subjektivní“. Marx to povrchně vykládal jako redukci lidských vztahů na peněžití, ač daleko základnější redukce je obsažena už v jeho materialistickém pojetí. Růžněji se v devatenáctém století rozlišovaly (lidské) city od (technického) rozumu, z velké části pod vlivem osvícenského neostoicismu. Jenže ani to není přesné: rozum není jen technický; je i schopností mravního vnímání. Na druhé straně nejsou city samy o sobě problematické pro přírodovědu. Dají se vyložit zcela kauzálně jako výsledek pudových podnětů. Jestliže Pascalovy „les raisons de la coeur“ nejsou než city, Sigmund Freud či Clark Hull si s nimi poradí.

Co je naprosto neslučitelné s technologickým pojetím člověka je lidské vědomí absolutní platnosti mravního řádu, ideál humanity, dobra, pravdy, krásy, které se neodvozují z přirozených potřeb a nedají se jimi relativizovat. Lidská svoboda, důstojnost, všechna základní neredukovatelnost lidství je pro technické pojetí člověka nepřijatelná. Strukturalismus a behaviorismus skutečně nabízejí čistě živočišné pojetí člověka, prosté mravních komplikací.

Člověk se tu jeví ne jako mravní subjekt, schopný nazření mravního zákona a odpovědnosti, vzdorující logice umělého světa, nýbrž jako plně determinovaný článek v kauzálním nexu. Kříží tragické střetnutí člověka s technikou, ovšem za určitou cenu: titul stěžejní práce amerického behavioristického psychologa B.F. Skinnera je *Beyond Freedom and Dignity* - překonání svobody a důstojnosti.

Praktický následek nihilistické taktiky je pojetí člověka jako výrobce a spotřebitele - a s postupným omezením výrobní role automatizací výroby už jen spotřebitele. Spotřeba se stává posledním smyslem lidského bytí. Když totiž jednou popřeme svobodné vědomí mravního smyslu a důstojnosti člověka, když životu nedává smysl láska, práce, humanita, pak akutečně zůstává jen konzumerství, zas si něco pořídit. Konzumní opojení západního světa se nezakládá na potřebě hmotných statků, nýbrž na a p o t ř e b ě s m y s l u - pořizujeme, aby život měl nějaký smysl, a snášíme nesmyslnou činnost, abychom si mohli pořízovat. V ideologické době je to přímě analogické: pravověrnost je nuzákova náhražka za blahobyt. Ideologická normalizace však vede ke stejnému důsledku jako konzumerismus; k přetvoření člověka z duševního, mravního subjektu na poslušného spotřebitele techniky a ideologie.

Vzpouře proti odlidštění v našem věku je méně ideologií než vzpourou proti ideologii, proti technice, proti všemu umělému. Romantika je tu zas nepřesné označení, které jen ztěžší zahrne všechno od pacifismu hraběte Tolstého po revolucionáře, Masarykova dívocha ochromeného složitostí civilizace. Společným prvkem je tu víra v obnovitelnost nevinnosti, v možnost návratu k čistě přirozenému, bezprostřednímu bytí, ať už je to moralismus předosvěcenského pravoslaví, prvotní komunismus či prostota venkovského života. Romantika není hledáním pravdy, je hledáním ztracené nevinnosti. Vůdce komunistického a nacistického hnutí byli cyničtí zločinci, jejich moiro- či hnědokošilací stoupenci byli nadšenci, romantikové, kteří snili o bezprostřednosti života nekomplikovaného umělostí civilizace.

Romantické odmítnutí techniky se ovšem může ubírat i docela jiným, nenásilným a přímo poetickým směrem, který předznačují třeba Emerson, Thoreau či Whitman. Ve svém odlhlém koutě státu New Hampshire má řadu mladých sousedů, kteří začali v městských zaměstnáních, pak za cenu markantního poklesu spotřební úrovně volili život drobných zemědělců, aby jejich děti nevyrůstaly v asfaltové džungli, aby chodili po zemi a vhlížely na hvězdy. Plně chápou a oceňují jejich snahu. Člověk, který si opravdovost svého žití ověřuje štipáním dříví ji nemusí potvrzovat vraždou či sebevraždou, jak jasně pochopil Marynka. Sam věm, jak důležité je pozorovat stínění narušeno

umělým světlem, znám pocit vlastní skutečnosti, když se člověk prožitou prací postará sám o sebe. Vím, že bych těžko rozeznával mravní zákon v sobě, když si neon zastřel hvězdné nebe nadějí. Na romantického hledání předtechnického, před-umělého života je mnoho sympatického a cenného.

Přesto je považuji za nedostatečné, a to zdaleka ne jen proto, že únik z techniky je sám podmíněn technikou. Je tomu ovšem tak. Mám rád techniku devatenáctého století, třeba svou litinovou pumpu, kterou čerpám vodu do nádrže na patře—nepopírám a nezastírám přímý vztah mezi sevřením svalů a proudem vody. Nepřál bych si však třeba hygienické zařízení českého venkova před zrušením roboty a nechtěl bych, aby moje svoboda závisela na armádě, vyzbrojené předovkami—s tím máme svoji zkušenost od Sadové. Mám rád život na horské samotě, jsem si však plně vědom, že je to výsada podmíněná neuvěřitelně vysokou technikou. I moji sousedé, kteří nemají městské zaměstnání jako já, mohou žít životem drobných zemědělců bez bídy, starostlivosti a nejistoty, jež bývaly rolnickým údělem, jen díky americké technice. Jsem rád, že tak mohou (a mohou) žít, avšak závislost tohoto života na technologické infrastruktuře mi prokazuje, že romantický únik nepředstavuje reálné řešení.

Je tu i základnější, filosofický důvod. *Ivan* je životnou možností lidského bytí. Není to přírodní katastrofa, byť se stává katastrofou přírody, nýbrž vyvrcholení obrovského lidského úsilí, jehož prvotní motivace je sama o sobě lidská a mravní, ne kauzální. Nebylo by nepřesné říci, že člověk je právě svou mravní podstatou bytost nepřirodní či přesnější, nepřirozená, umělá—výplod ducha, umu, ne přírody. Jeho bytí se nedefinuje přírodními podmínkami, pudem či potřebou: to je i při největší složitosti pořád ještě bytí předlidské, živočišné. Lidským se stává teprve tehdy, když člověk podřizuje mravnímu hledisku. Zcela konkrétně, lidství začíná, když člověk, místo aby udeřil slabšího, který mu šlápl na kuří oko, (přirozená reakce), řekne „Promiňte.“ Začíná rozhodnutím neošidit zákazníka, ač by to bylo výhodné, jen proto, že by to nebylo čestné. To zas není „přirozené“. Starším filosofickým názvoslovím bychom řekli, že je to „ideální“, tedy umělé.

V konfrontaci s úděsnou realitou autonomní techniky a ideologie a s jejich tvorem, člověkem-spotřebitelem, zcela chápu a sdílím romantickou touhu po přirozeném, po před-umělém. Jenže život, pokud je lidský, je i umělý: vzdát se umu by znamenalo vzdát se i mravního lidství.

§ 8. Humanistická alternativa. Odpoutání a humanizace.

Ani nihilistický, ani romantický přístup ke konfliktu lidského bytí s bytím umělého světa není dostačující. Z obou však něco vyplývá. Nihilismus a jeho výplod, člověk-spotřebitel, nám dokazuje, že se člověk nemůže prostě nechat unášet technikou. Technologizace života nepředstavuje „pokrok“, nýbrž odlidštění. Romantika nám dokazuje, že se člověk může odpoutat od techniky, od umělého světa, i když to odpoutání samo o sobě ještě není pravdou života.

Mravní humanismus, jak jej představují Masaryk a Rádl, předkládá zcela jiné řešení. Na rozdíl od nihilistických a romantických přístupů se neobrací pozitivně či negativně přímo k technice a k vytváření umělého světa. Tu schopnost chápe jako pravdivou součást lidského bytí. Obrací se proti a u t o - n o m i z a c i umělého světa, ať už je to svět techniky, ideologie či společenského zřízení. Představuje zásadní strategii h u m a n i z a c e u m ě l ě h o s v ě t a . Demokratizace, jak o ní mluví Masaryk, má především význam vrácení oddizeného společenského, myšlenkového i technologického světa člověku, ne v abstraktním smyslu „vlastnictví“, nýbrž v konkrétním smyslu prožívání. Cílem demokracie, cílem diskuse, cílem „práce drobné“ je, aby člověk ve společenském dění, v myšlení a ideologii, konečně i v technice a práci zas prožíval své vlastní bytí, vlastní činnost a skutečnost. Oddizení a jeho překonání, které marxismus chápe čistě abstraktně jako otázku vlastnictví, chápe Masaryk jako otázku pravdivosti žití.

Masarykovský, humanistický cíl humanizace umělého světa nestratil nic na své platnosti. Vzhledem k zprostředkovanosti prožitku a zastření jeho pravdivosti si však vyžaduje dvojistou taktiku. V ztíženém světě nestačí jen jasné rozhlédnutí: je třeba se prolomit clonou samozřejmostí, zprostředkující vrstvou techniky, ideologie a společenské struktury k časté lidské opravdovosti života.

To odpoutání od samozřejmostí technologie považuji za smysl rozhodnutí mých sousedů pro prostý život přímých vztahů. To je i příležitost, kterou nám poskytuje tolikrát odsouvané chalupářství. Chalupáři se tu vytváří chalupníkovou možností zas cítit vlastní činnost v teple kamen a světle petrolejky, zas pozorovat panenskou tmou lesního stávání, která odpouští, hojí, uklidňuje duši—a tak si uvědomit i lidský smysl ústředního topení a elektrické síť.

O to jde: ne o techniku devatenáctého století, nýbrž o objevení lidského smyslu techniky, které se stává možným, když jednou zložíme zdánlivou samozřejmost a nutnost techniky. Z konzumního otroctví, které vyjadřuje věta „Musím, abych si mohl opatřit...“ se člověk vysvobozuje otázkou, „Musím si se skutečně opatřit?“ Odpověď může být i kladná, avšak kladením otázky se hroutí samozřejmost, autonomní nutnost techniky: člověku se vytváří možnost jí p r o h l é d n o u t .

Totéž platí o umělém světě apolečené alobitosti, o přesunu z toho zdánlivě samozřejmého apoléhání (a pocitu odkázanosti) na anonymní ONI k vědomí možnosti svého vlastního j á . Měli by povolit dobrou literaturu – ale dobrá kniha se dá i opsat. Nejvýrazněji to platí o umělém světě ideologie. I ten se hroutí, ztrácí svou zdánlivou nutnost, když člověk odmítne jeho anonymní logiku. Zas mi přichází na mysl úvodní citát z Bendova Půlnočního kádrového dotazníku: zakletý, pokřivený svět ideologie se tu hroutí před prostým odmítnutím jeho logiky. Jeví se jiný svět, ne už svět techniky a ideologie, nýbrž svět lidských vztahů, v němž člověk znovu nazírá mravní smysl bytí. Je dnes těžké sdílet Masarykovu důvěru v základní důvěryhodnost světa: žijeme ve světě zprostředkovaném a zastřeném vším, co třeba dělá život pohodlnější a určitě nesmyslnější. Od zdánlivě samozřejmosti toho světa se potřebujeme odpoutat, abychom zas poznali mravní smysl lidského žití. V tom však si Masarykův humanismus ponechává svou platnost: úkolem a potřebou člověka v nelidském věku je humanizace umělého světa skutečností lidských mravních vztahů.

§ 9. Souhrn. Glosa o filozofii.

Prošli jsme tu dlouhou filozofickou cestou a tak bude dobře, když závěrem shrneme hlavní body dnešní úvahy.

Začali jsme povšimnutím, že důraz Masarykova humanismu je mravní. Člověk ne tu předstává jako bytost svou podstatou schopná nazření mravního řádu všehomíra a podřízení svého bytí tomuto řádu. Empirická věda na tom nic nemění, protože popisuje nikoliv „skutečnou podstatu“ lidského bytí nýbrž jen jeho suroviny, z níž teprve mravní syntéza vytváří jednotnou skutečnost člověka. Jádro naší lidskosti je schopnost nazít pravdu, ne ve smyslu teorie o . . . nýbrž jako pravdivost čeho, zde vlastní mravní smysl lidského žití. Odmítnout tento základní, přímo nazřený smysl jako naivní připravuje

lidské myšlení jak o východisko, tak o zkušební kámen.

Váznější námitka je, že mravní smysl našich prožitků je nepostižitelný, protože žijeme ve světě, který se pravdě svého bytí odcizil. Tu jsme se ne snažili hájit optimistickou víru, že pokřivení světa je jen náhodné a povraské, avšak odmítli jsme názor, že svět našich prožitků je veskrz napravitelný. Pravdivost bytí tu je, zastřená vrstvou autonomizovaného umělého světa, technologie a ideologie, jež zprostředkují mezi člověkem a jeho žitím.

Řešit rozpor mezi mravním bytím člověka a technologickým bytím umělého světa přizpůsobením člověka technice jsme označili za odlidštění. Avšak útek k předtechnologickému světu popírá vlastní možnost člověka, vytváření ideálních světů, jež je základem jeho h u m a n i t a s - schopnosti vymáhat se přírodní nutností jako mravní subjekt. Jako humanistickou taktiku jsme tu uvedli humanizaci technologie a umělého světa, jeho podřízení jasně nazřenému mravnímu smyslu bytí.

Proč však jsme tak dlouho přemýšleli o něčem, co jsme tu shrnuli v deseti větách? Tu, myslím, je třeba závěrečné úvahy o smyslu filozofického věty. Ve zvláštních vědách není třeba obširných výkladů. Přírodovědecké věty ukazují, obrazně řečeno, „ven“, mimo člověka, k světu objektů určených vědou samou (na př. voda v chemii nezahrnuje chuť vody v hrdle žíznivého, jen to, co zajímá chemii) a tudíž definovatelných formálně bez vztahu k prožitku. Tvzení, že voda je vlastně kyslíčnická vodíková a skládá se ze dvou molekul vodíku a jedné kyslíku, není třeba obširně rozvádět: stačí to říci a experimentálně potvrdit.

Filozofie se však nezabývá pouze empirickým obsahem světa z hlediska určité abstrakce. Zabývá se i jeho smyslem v prožitku, který se nutně vztahuje k subjektu. Účinná pravdivost filozofické věty se váže i na posluchačovo pochopení. Na rozdíl od věty „voda = H₂O“, věta, že působit bezúčelné utrpení je mravně nepřijatelné, si vyžaduje nejen, aby ji posluchač zaznamenal a opakoval, nýbrž aby ji pochopil – aby ji sám prožil a sám si přímo uvědomil její obsah. Filozofický výklad musí vyvolat prožitek a vést posluchače k tomu, aby prožitkem v duchu procházel a sám v něm jasně nazíral jeho smysl – aby ho, tak říkajíc, j a l s m y s l e m p r o ž i t k u .

Účelem vědeckých vět je denotace, účelem filozofických evokace. Pravda ve filozofii není ve filozofických větách; paradoxně bychom mohli říci, že filozofické věty smyslu a obsahu nikdy nejsou pravdivé. K pravdě nás vedou, avšak pravda je v prožitku samém, ne ve větách o něm. O porozumění ve filozofii můžeme mluvit teprve tehdy, když posluchač sám prožil nutně nedokonalými slovy k prožitku smyslu a v něm nazíral jeho zjevný smysl.

Nyní čteš tento text. Právě jsi na začátku a za malou chvíli skončíš. Zatímco se budeš snažit co nejdříve text dočíst, aby mohl být zpracován tvým rozumem a tvými city jako určitý celek, neuvědomíš si vlastně, že čteš neznámý text poprvé. A je to čtení první a zároveň jedinečné. Protože i když se můžeš od konce vrátit na začátek textu a číst jej znovu, nebude to stejné čtení jako to první. Jakmile totiž text jednou přečteš, každé nové čtení téhož je pouhým opakováním. A navíc tím, že už text znáš, nemůžeš zažít tu neopakovatelnou chvíli nadočkávě napjatého prvního čtení. Teď tedy jsi na konci textu, který ještě před malou chvílí byl pro tebe neznámý, a onen okamžik prvního čtení je pryč.

Milý čitateľ,

na nasledujúcich stranách si môžeš prečítať úryvok z románu istého nádejného /o tom niet pochýb/ slovenského prozaika. Sám síce nevie o tomto "zverejnení", no iste by sa neurazil takému označeniu.

Viac o ňom neviem, no vybadáš ~~kaže~~ aj sám, že ide človeka s klasickým vzdelaním, so zmyslom pre humor a s veľkou láskou k našej slovesnosti.

Ach to som nemal napísať... podľa takéhoto popisu ho na Slovensku zaručene nájdú...

Odvolávam ! Beriem všetko späť. Je to naopak človek vzdelaný už v "našej ére", jeho humor je cez slzy - vlastne to vôbec nie je sranda a má on navyše veľké výhrady k našej slovenskej kultúre.

Tak - a teraz si z toho vyberte !

Nezaškodilo by povedať aj niečo o obsahu - úryvok je totiž akurát zo stredy. No v tom ti, čitateľ, tiež veľmi neposlúžim. Celej veci som totiž veru príliš nerozumel.

To ale nezmenšuje môj obdiv k tomuto rozkošnému dielku. Uvidíš sám/ty budeš rozumieť ešte menej, úryvok/že cena celej veci je inde - v iných ziskoch.

Čo sa týka toho obsahu, zdá sa, že ide o historický román, akýsi príbeh profesionálneho homosexuála a špióna ktorý rozpráva svojmu hypotetickému poslucháčovi zážitky z jeho činnosti - v úryvku práve na Hornom Uhorsku. Neopakovateľný esprit - tragický či komický, podľa tvojho výberu - najskôr ale oboje, je okorený konečne pravou slovenskou intelektuálnosťou /až dekadenciou/ ktorej sa nám u nás tak dlho nedostávalo.

Je to proste literárny bombónik !

No a ešte na záver - nedajte sa zmiasť ! Napísal som okorený - a viem prečo. Je to totiž len ozdôbka.

Za tou intelektuálskou zábavkou je veľa pochopenia, a záujmu.

Ale čo ti tu budem vykladať. To si treba prečítať celé!

Názov :

~~Večne zelený je kôň profesionálneho revolucionára.~~

Večne zelený je kôň profesionálneho revolucionára.

Život ma, milý priateľu, postavil pred mnohé úlohy, nútil ma prijať najrozmanitejšie podoby a prestrojenia; hovorím to však, ako iste počujete, bez tieňa trpkosti, lebo keď sa dnes obzriem späť na dlhé obdobie svojej aktívnej činnosti, opakujem si spolu s básnikom: všetkým som bol rád.

Bejrút

Nebolo to, verte mi, vždy ľahké. Napríklad keď som bol krotiteľom hadov v Štajerskom Hradci. Kraj mimoriadne chudobný na hady. Alebo keď som viedol obchod s bielym mäsom v Bejrúte. Boli ste už v Bejrúte? Tak mi tam ani nechoďte, aby vás moji Šsynovia nepredali. Na blondínov letia. Tie reči o veľkoexporte dievčat sú zveličené, ale o chlapcov bol v tangierskych bordeloch veľký záujem. Keď som mal robiť rezidenta v Bejrúte a musel som si vybrať krycie zamestnanie, zdalo sa mi povolanie bieleho másiara pre muža môjho pôvodu a sklonov najpríhodnejšie. A nečýlil som sa. Každý desiaty libanonský občan je miliónár, a ja som tiež nepatril medzi prvých deväť.

4300
míľ

Jagavé libanonské letá! Od mája do septembra ne spadne ani kvapka. Večný sneh na končiarech nad Bejrútom a oslepivo trblietce. Bez slnečných okuliarov nepravíte ani krok. Ak máte rozum, tak ani sokuliarmi, lebo taxikári pýtajú len 2 piastre za kilometer. Vzhľadom na to, že Libanon meria len 4300 štvorcových míľ, môžete za bagatel prejsť celú krajinu. Ja som sa však venoval prostejším radovánkam. Popoludnia na rýchlo slakom rozpálenej pláži pod bulvárom Jenah, potom výdatný obed v hoteli, obľúbil som si najmä taboule libanaise.... Poznáte? Vezmeme 300 gramov pšenického zrna, potlačíme v mažiari, pokrájame 150 gramov mladej cibulky, rovnaké množstvo vňate, zmiešame... ja viem, nieto nad viedenskú šniclu, však? A popoludnia som trávil na ideálnych lyžiarskych terénoch v Bhandoune, 24 kilometrov od Bejrútu, 1300 metrov od hladiny mora. A, ako sa, žiaľ, ukázalo, len 200 metrov od najväčšieho izraelského špióna Jerzyho Stummdorfera-Wiśniewskeho, vlastným menom Yehiel Blum. Pôsobil v tamojšom letovisku - či mám radšej povedať zimovisku? - ako lyžiarsky inštruktor. Holdujete tancu, pohybu? Ja som hej. Vzhľadom na detstvo strávené v neutešených podmienkach rozkladajúceho sa Rakúsko-Uhorska i na mladosť vyplnenú činnorodou službou vlasti vykazovalo moje lyžiarske umenie určité nedostatky, ktoré som sa rozhodol bez meškania odstrániť. Pod starostlivým vedením

Yehiel
Blum

kohože iného ako Yehiela Bluma, naslovovzatého odborníka. Stačilo niekoľko odborných zásahov a už ma prevádzali v debničke s nápisom kyslá kapusta cez hranice. Všetkým som bol rád, len kyslou kapustou nie. Viete, ako a nakladá kyslá kapusta? Nohami, a v Izraeli ani nie bosými. Ťažké chvíle. Najhoršie na veci bolo, že sú tam samí Židia. Človek to pravdaže teoreticky ovláda, ale keď to vidíte na vlastné oči...

Maká-
rios

Bol som aj gazdinou u arcibiskupa Makária. Svätý človek! O pohlaví nemal ani potuchy, a keď nôckou vkĺzol do mojej komôrky, vôbec nič ho nezarazilo. Ohromne sme spolu vychádzali, ešte dnes sa mi niekedy s ním sníva. Jediné, čo ma vo vtedajšej situácii stiesňovalo, bola šnurovačka. Ale život treba brať taký, aký je. Aj s jeho šnurovačkami. Spomínam si aj na horšie chvíle. Keď som tvoril nejaký plán, trpel som rovnako ako žena pri pôrode. To nehovorím len ja, prvý to povedal Napoleon, a ten vedel o pôrodoch svoje.

Napo-
leon

S jednou z psychologicky i fyzicky najnáročnejších úloh som sa stretol v istom zastrčenom kúte sveta. Poznáte Slovensko? Ani ja nečudujem. Povedal by som, že je to bohom zabudnutý kraj, ale najprv by som si musel byť istý, že boh v ňom vôbec dakedy vedel. Hneď vedľa srdca Európy, takpovediac v subendokardiálnej oblasti. Nieto teda divu, že sa Slovensko aj pre mňa stalo srdečnou záležitosťou. Diamant v hrudi nezhnije. O vás sa to, prirodzene, nedá povedať. Predstavte si Transylvánske Alpy, lenže naopak, a máte jasný obraz Slovenska. Územie Slovenska celé patrí k Západným Karpátom, v ktorých môžeme - a nie nemusíme, poznámanám pre vaše uspokojenie - rozlíšiť dve základné časti, a to staršiu - vnútorné Karpaty, a mladšiu - vonkajšie Karpaty. Vnútorné Karpaty vznikli vo vrchnej kriede počas hlavnej horotvornej alpínskej fázy, ktorá bola veľmi silná a vytvorila príkrovovú vrstvu.

orné
hor-
sko

Väčšina z toho, o čom je tu reč, sa odohrala v Hornom Uhorsku, ako označujú spomínané územie v odborných publikáciách. Slováci nami, národ primitívny a vedecky zaostalý, používajú krajový názov Slovensko; iba niekoľko vysokoškolsky vzdelaných jednotlivcov sa hrdlo označuje ako Horný Uhor, respektíve Horná Uhorka. Rakúsko-Uhorsko /lebo ono to bolo/ býva vďaka svojej premyslenej národnostnej politike nazývané väzením národov. Odtrhnutie až do úplného samourčenia. Mojou vlastou je celé ľudstvo, svät ideí a dejinného pohybu... mám však, to netajím, svoje obľúbené zákutia. Slovensko je pomerne málo vzdialené od morí, veď jeho najvychodnejšia časť, Kráľovský Chlmec, leží len

svet
idei

680 kilometrov od Baltského, Jadranského a Čierneho mora, o mori Stredozemnom, Atlantiku a Pacifiku ani nehovoriac. To umožňuje prílev morských vzduchových hmôt, ktoré ovplyvňujú tamojšie počasie a klímu. Orava zostáva najchladnejším krajom Slovenska aj v lete /júl 16,1 C/ pre svoju hornatosť, silnú zalesnenosť a veľkú vzdialenosť od rozpálených nížin. Na jar a na jeseň bývajú výdatné dažde, avšak klimatické pomery nie sú nijako zvlášť obtiažne. Prihodná doba pre vedenie bojov: od mája do októbra.

V Pressburgu, z nedostatku lepších výrazov nazývanom aj Bratislava, v meste, o ktorom vynikajúci Napoleonov dôstojník generál Bessaix preniesol slová, že "je z najkrajších v rakúskej ríši", namerali v júli na letisku priemernú teplotu 22 Celsia.

Slovensko je vôbec známe svojimi meteorologickými stanicami. Veľmi dobre prosperujúcou stanicou v minulom storočí bola od roku 1872 stanica v Medanovciach, ktorú šľachtic G. Friesendorf prebudoval na agrometeorologickú, prvú svojho druhu v Uhorsku a od roku 1882 vydával vlastný agrometeorologický mesačník s predpoveďou na 14 dní. Ďalší nástroj šľachty, slúžiaci na potláčanie pracujúcich mas.

Zdravotné pomery sú vcelku priaznivé; iba v ~~niektorých~~ nemeckých oblastiach Slovenského Krušnýchohoria boli ľudia zakrpatení a neúživí, keďže od svojho príchodu do týchto krajín živilí sa baníctvom a celé generácie boli viac pod zemou než na zemi. V horských krajinách na Slovensku, tak i v Podkarpatskej Rusi oddávali sa ľudia alkoholu; ešte po prevrate pili denaturovaný lieh a tým sa stávali kreténmi napriek tomu, že za tento jed zaplatili celý svoj majetok židovským obchodníkom. Z výparov močarísk rozvodnených riečnych tokov, najmä Tisy a Hornádu, vzniká endemická horúčka. Epidémie sú však len ojedinelé. O pitnú vodu nie je vcelku núdza, hoci neprší často rad týždňov, čo má vplyv na zakrpatosť obilia. V nížinách je zlá pitná voda a spôsobuje hnačku.

25 typov

Len pre upresnenie uvádzam, že naši synoptici rozlišujú 25 typov počasia, z čoho je 10 anticyklonálnych a 15 cyklonálnych podľa polohy riadich tlakových výší, respektíve níží. To myslím stačí, aby ste si o Slovensku urobili obraz. Integrované záhumnie integrovanej Európy. V čase repnej kampane je 30% dĺžky slovenských riek, to jest asi 1432 kilometrov, škodlivo znečistených, čo predstavuje slušný európsky priemer, za ktorý by sa nemuseli hanbiť ani priemyselne vyspelejšie krajiny.

To isté možno s určitou nadsádzkou povedať o Slovákoch ako o národe. Slováci, aby som ich charakterizoval slovami jedného z nich, sú ako ženy, chlubočtiví a pôžitkuchtiví; každý chce po-

kojne a pohodlne žiť. Nie každému, a to aj mojím skromným pričinením, sa to však podarí.

Lež neuľpievajme na povrchu. Štúdium duchovnej kultúry neobíde sa bez hlbokých psychologických znalostí kresťanského učenia a jeho vplyvu na ľud. A to tým viac, že Slovensko leží na európskej križovatke kultúr, ktoré svojou ideológiou pôsobia aj politicky. Ba v Nemecku sústavne študujú zjavy rázu náboženského u primitívnych národov pre praktickú potrebu koloniálnu. Rozsiahle nemecké kolónie sú živým dôkazom potrebnosti takéhoto štúdia.

Nemci dali svetu Goetheho a Horsta Wessela, Slováci Murgaša a Karola Kolmana. Murgaš dal svetu rádio, Karol Kolman abstinentskú hymnu. Bolo to v apríli roku 1923, keď prvýkrát zazneli velebné a čisté tóny hymnickej piesne: Vyzdvihnite, bratia, prápor abstinencie! Poznáte?

Vyzdvihnite, bratia, prápor abstinencie! Nezdolá náš žiadosť nápor, keď boh s nami je - alebo aspoň v apríli 1923 bol - abstinentom. Na druhej strane, určitá nejasnosť formulácií i zákonov dialektiky nevďoľak vaukajú domnienku, že za iných okolností boh bol či mohol byť ožranom. Napokon, boh je všemohúci, nehovoriac už ani o tom, že neexistuje. Veríte v boha? Však preto.

Nič to, že náš hŕstka malá, ku predu len dál! Keď boj, kedy pravda vstala, kto jej odolal? Táto časť je poznamenaná abstinentským mysticismom, nemožno ju pochopiť na prvé počutie; preto sa aj štyrikrát opakuje, než by poskytovala odpoveď.

Čistota a mravnosť ducha svätá nech náš zdobí štít! My vzdor hane, smiechu sveta chceme mravne žiť. Nič to, že náš hŕstka malá... treba objektívne priznať, že od roku 1923 sa ich rady nijako nerozrástli, ba skôr zredli, prinajmenšom o medzičasom zosnulého Karola Kolmana. O charaktere Slovákov ako národa výrečne hovorí skutočnosť, že Kolman zomrel v zabudnutí. Slováci vedia zabúdať i na tie najväčšie príkoria. V škrupine každého hnevu drieme jadierko odpustenia, Nikde hádam nebola tak zakorenená nenávisť proti Židom ako práve v širokých vrstvách slovenského ľudu, ktorý pre nich mal iba pejoratívne meno "Židák". Prosté, vravím ja, ale výstižné. Prívlaskom toto meno neosláviš. To ste nevedeli, pravda? Ešte ich len začínate spoznávať a už na vás vidím, že ste si ich obľúbili. A jednako, keď sa Židom začína horšie vodiť, ako boli Slováci na to zvyknutí, už im je ich ľúto a povie sa, že "zlý to bol človek, ale pobiť ich predsa nejdeme. Táto črta v charaktere Slováka nazýva sa odborne vajataním, z latinského vaiatō, vaiatāre. "Holubičatosť" v slovenskej povahe je

Karol
Kolman

ku predu

veľmi pochybná, kým názor, že tu ide dokonca o vrodennú vlastnosť, je podľa dnešného chápania celkom nesprávny.

cti a slávy jas
Nech si hoví v opilosti trebárs celý svet, my len k nebies vysokosti riadime svoj let. Nie my, nedívajte sa tak nechápavo, ale Kolmanovi abstinenti. A keď už stojíte, nalejte, počuli ste, že oni proti tomu nič nemajú, pre nich za nich si môže hovieť v opilosti trebárs celý svet. A ďalej: Zhynúť musí čierna zloba, pravda vstane zas: abstinentom zjaví doba cti a slávy jas. My toho, zdá sa... no, podajte už ten pohár... my toho zostaneme ušetreční. Celé to blýskanie, všetky tie ohňostroje budú iba pre abstinentov, a ostatní budú osraní,.

Nedec
Pripíjam na zdravie Slovákov. Úlohy, ktoré slovenský ľud musel ako nositeľ národného imania riešiť vo svojej stredoeurópskej vlasti za pol druhu tisícročia, boli nealé. Napríklad v Nedeci počas svadby matka ženíchova vybehla v ústrety s koláčom, ktorým udrela nevestu po hlave, takže ho musela na štyri kusy rozlomiť, a tie kusy hodila medzi sprievod a o každý kúsok sa ruli. Preto svadby trvávali týždeň i dlhšie, aby koláč primerane stvrdol. Ruvačky nositeľov národného imania tiež pýtali svoj čas. Potom svokra vbehla do izby, nevesta za ňou a hľadela dobehnúť svokru v behu okolo stola. Nieto divu, že na Slovensku pripadá na 1000 obyvateľov oveľa menej svokier ako v iných európskych krajinách, napríklad v notoricky už spomínanom Nemecku. Minulosť musí ustúpiť budúcnosti. Ľavoboček skutočností. Pohrobok túžob.

génus loci
Tancujeme na kostiach svojich predkov. To nemá byť výčitka ... ale na druhej strane, prečo to nepovedať: zaväzuje nás to k určitej pôvabnosti. Slovenské ženy plnili svoje záväzky v tomto smere mierou vrchovatou. Nechcem vám prípadne spôsobiť sklamanie, ale najkrajšie Maďarky sú práve Slovenky. Podobné zjavy nie sú také záriedkavé, ako si azda myslíte. Najlepšie bratislavské rožky čiže pajgle vyrábajú vo Viedni, najlepšie frankfurtské pásky v Prahe. Po latinsky sa tomu vraví génus loci. No, a aby som sa vrátil k svojej téme, najviac takých géniov loci čiže miestnych géniov nájdete na Slovensku. Iných géniov tam hádam ani nemajú.

Sám som bol okolnosťami prinútený pôsobiť dlhší čas

Poszo-
ny

ako génus loci a mohol by som o tom rozprávať celé hodiny. Je to, pravdaže, len jeden z aspektov môjho génia. Živým svedectvom mojej vtedajšej činnosti sú v ústnej tradícii dodnes dochované legendy a jedna docentka na katedre histórie v Bratislave, po maďarsky výstižne nazývanej Poszony. Viete po maďarsky? Koľko rečí ovládáte, toľko ráz ste človekom. Toto všeobecné pravidlo má jedinú poľutovaniahodnú výnimku: po maďarsky môžete viesť aj dvadsať ráz, a zato ešte nebudete človekom.

Kobyła

Nemyslite si, že som zaujatý. Nacionalizmus ma zaujíma len do tej miery, do akej, podobný oslíkovi, pomáha otáčať žarnov dejín. Jeszcze Polska nie zginiała... a oni si, vlasteneckí Poliaci, myslia, že nezahynula preto, aby im urobila radosť. Rumunský kráľ Karol II., a toto hovorím na základe osobného rozhovoru, sa domnieval, že historickým poslaním rumunského národa, zmyslom takpovediac jeho existencie je zachovanie a šírenie románskej kultúry v nehostinných končinách Balkánu, a zatiaľ jediné trvalé, čo po Rumunoch ostalo, je bryndza, najmä májová, tá vydrží najdlhšie - a zrúcaniny Považského hradu na Slovensku. Nemci sú zasa samý Sturm und Drang, Drang nach Osten, Drang nach Westen, Dichtung und Wahrheit, a ani si od samého drgľovania a myšľovania nestihnú uvedomiť, že ich poslaním je slúžiť ako výkričník dejín, ako varovný príklad, akých extrémov sa treba vystríhať. Rakúšania stavia všetko na jedného koňa, a on to bol vól. Než sa spamätali, bolo po sláve a veľkosti Rakúska. Dnes je rakúsky národ len zrakový klam, dúha sladkých farieb, ktorú možno za letného dažďa zazrieť z kopy Kobyly, vypínajúceho sa nad Dunajom. O úpadku Rakúska výrečne svedčí skutočnosť, že najlepšia škola vo Viedni je španielska, a chodia do nej kone. Švajčiarov spája iba jednotný stredoeurópsky čas a spoločná túžba prejsť tisíc rokov histórie bez nehody. Prosím vás, národ, ktorý hodnotí kvalitu syra podľa počtu prázdnych miest v ňom! Na takúto prejemnosť zahynul už starý Rím.

Švajčiari nie sú osli, oni nebudú ťahať žarnov, radšej sa zboku privesia a na kúsok sa odvezú; netušia, že sú len vrecom piesku, ktoré história neľútostne vyhodí z gonadoly pri prvom väčšom poklese. No a Francúzi! Keby de Gaulle nemal taký veľký nos, bolo by sa na Francúzov i s ich veľkou kultúrou dávno zabudlo. Uvidíte, že o pár rokov zostane po nich iba prídavné meno "francúzsky", ktorým sa

JAYNE MANSFIELD Miss February 1955 was an unknown when we found her: *PLAYBOY* and *Wif Success Spool Rock Hunter?* changed all that. Jayne (left) starred in 11 films and six of our most popular pictorials.

ANITA EKBERG Everybody called her statuesque, so it was no surprise when sculptor Seps Dobson chose her as a model for a work in bronze. Below, one of his figure studies, published in our August 1956 issue.

JO COLLINS Our 1965 Playmate of the Year. Jo (left) went to Vietnam to deliver a Betsey subscription to some GIs. Later, she wed baseball's no-hit pitcher Bu Bolenius; after that union struck out, she married a Chicago businessman.

CHRISTA SPECK Christa was our September 1961 Playmate, but her most memorable picture is the one below, from *Playmate Holiday House Party* that December. Christa wed noted puppeteer Marty Krofft, creator of *H. R. Puffin*.

"cúzscky" budú z reklamných dôvodov označovať isté druhy prezervatívov a voňaviek. A tak ďalej. Všetky národy chcú vyoráť hlbokú brázdú v dejinách ľudstva, chcú sa presiahnuť, hoci si zatiaľ nesiahajú ani po päty, jedine Slováci, božie deti, vidia zmysel a náplň svojej existencie v tom, že sú. Kto iný sa vie tak detsky nevinne tešiť: prešlo už sto rokov, a my ešte furt sme! nie sme teda mární! Sme, to veru nebude len tak. A hneď si, plní nadšenia, stanovujú jasný cieľ: Buďme ešte!

Nemôžem si pomôcť, mám ich rád. Slovenské ženy! Krv a mlieko! Napokon, krv... nie sme ludožrúti; ale to mlieko! Koľko ho je, a aké kvalitné! Z tohto hľadiska možno Slovensko nazvať vemenom Európy. Materinské mlieko takých Nemiek či Angličaniek, ak už nechcem spomínať Ameriku, je oproti tomu sériový továrenský výrobok. Konkrétne moja do-
 vemeno
 Európy centka - ale keď sme sa spoznali, bola prostou pastierkou kráv... slovo prestá má azda vo vašich ušiach pejoratívny nádych, ale to je úplné nič oproti skutočnosti... keby som ju nazval imbečilkou, neubránil by som sa pocitu, že sa jej nemiestne podlizujem.

Osud chudobných slovenských diev, - nota bene idiotiek - býval za čias rozvíjajúceho sa kapitalizmu nerados-
 štredrá
 ruka tný. Dlhé dni vo velebnej samote horskej prírody - len kravy dávali pozor, aby sa niekde nezatúlala - k tomu si prirátajte právo prvej noci... druhej noci, tretej, a tak ďalej, lebo v rámci historického procesu sa táto feudálna výsada demokraticky rozdelila medzi všetkých občanov, a aby sa situácia ešte väčšmi vyhrotila, čo chýbalo úbohému pastoraťu na rozume, to malo pridané na kráse. A treba povedať, že štredrá ruka prírody umiestnila prídavky na tých najexponovanejších miestach. Dost' na tom, že v časoch, keď ešte na Slovensku prekvitalo vykorisťovanie človeka človekom - bola to, mimochodom, najrozšírenejšia forma podnikania - zostaviť si milí spoluobčania poradovník, aký dnes vidame v činžiakoch so spoločnou pracovňou, ktorý zahrňoval všetkých od starostu až po obecného žobráka, o obecnom býkovi ani nehovoriac.

Smutná história. V období, o ktorom jereč, bolo už

o osude úbohej dievčiny rozhodnuté. Hlboké duševné - no nielen tie - otrasy vyústili vo funkčnú poruchu, v učebni-
 vagi- ciach sexuológie uvádzanú pod menom vaginizmus. Nemala to
 nizmus slovom rada. A ja, ak môžem - vy mi v tom iste nezabráni-
 te - ak môžem vyjadriť svoj názor, sa jej ani nečudujem. Výrazne sa tu porušil princíp dobrovoľnosti a pôžitky, kto-
 ré mali túto skutočnosť kompenzovať, boli veľmi pochybnej kvality. Jednotvárne, bez fantázií uplatňovaná missonár-
 ska poloha, zavlečená sem pred tisícročím vierozvestami
 Cyrilom a Metodom... Nemyslíte si, nehovorím len tak do
 a vetra, ale na základe vlastných skúseností. Ehm... Viete,
 Metod ako to myslím. Kráť

Hráte šachy? To je rozumné, aspoň si na každom kroku neposilňujete komplex menejcennosti. Ale čo je to sedliak, to hádam budete vedieť. Nemyslím toho, ktorý orie, ale takého, s ktorým orú. Sedliak, ktorý prechádza z E2 na E4, nemusí vedieť, že je to španielske otvorenie... ja viem, že ani vy neviete, v tomto smere vás nijako neprecenujem... v určitom zmysle je dokonca žiadúce, aby to nevedel, a te-
 da netušil, že ho v ďalšom ťahu obetujú. No a v kontrašpio-
 náži mladého československého štátu vládla či už z nevyh-
 nutnosti alebo presvedčenia táto sedliacka-naturščická doktrína. Napokon, všetci sme sedliaci v rukách božích. To vravím len na dôkaz, že horeuvedené slová neboli my-
 slené ako kritika.

Slovom, pastierske nedochôdča, ktoré tupým zrakom sledovalo rojenie mŕch na kravskom chovste, figurovalo na výplatnej listine Ministerstva národnej obrany pod kry-
 byť cím menom Stella II. Byť sebou samým je niekedy ťažké, ba sebou až nemožné; v jej prípade však nebolo nič ľahšie, lebo takpovediac z technických príčin ničím iným byť nemohla, a navyše, aby jej šťastie bolo úplné, ešte ju za to aj pla-
 tilí. Aj kravy, ktoré vytvárali okolo nej malebnú štafáž, boli na zásobovacej listine ministerstva, a keď sa niekto-
 rá rozhodla z čírej nudy alebo zúfalstva oddelila zo stá-
 da a rozhodla započat samostatný život, zanesli ju jed-
 noducho do rubriky vojnové straty a ponechali osudu.

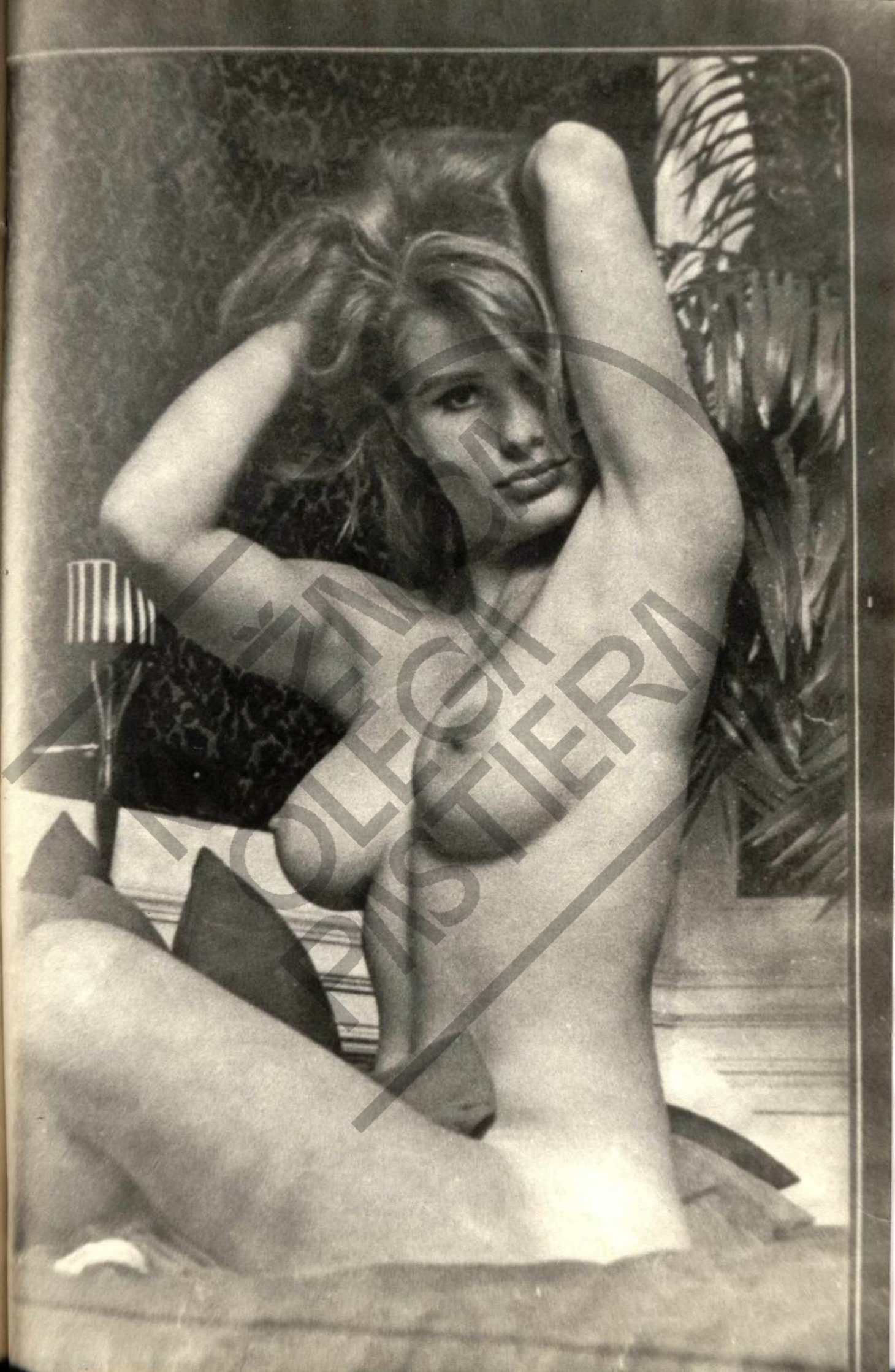
Vidím vám na tvári, že by sa vám také zamestnanie pá-
 čilo... že by ste v ňom mohli naplno rozvinúť svoje pri-
 rodzené vlohy... Vy Napoleon lesných zákutí. Dnes sa už

pracuje inými metódami, bez technického minima by vás ku kravám nepustili. Aj túto cestičku máte uzavretú. Zatiaľ čo Stella II., prostá slovenská docentka... väčšina slovenských docentiek je prostých, to je práve na nich také milé. Keď vychovávateľku, tak anglickú, keď filozofa, tak nemeckého, keď kňaza, tak francúzsky, keď docentku, tak slovenskú.

Štefánik Šlo vtedy o odstránenie istého generála, volal sa tuším Štefaník, alebo o potlačenie Slovenskej republiky rád? Momentálne si nespomínam, viem len, že žold mi vyplácali v markách. Slovensko sa dostalo do priesečiku európskych záujmov, a kde sa raz pretínali európske záujmy, tam som prirodzene nesmel chýbať ani ja. Bol som vtedy v rozpuku mladosti... zdá sa vám hádam, že rozpuk mojej mladosti zaberal prídlhý časový úsek, ale musím vás upozorniť, že ak sa už pripodobňujem ku kvetu, bol som kvet-trvalka - na rozdiel do takého generála Štefaníka, ktorý veľmi rýchle zvädol, alebo, aby som sa vyjadril presnejšie, odstrihla ho ruka božieho záhradníka. Veríte v boha? Ani ja, ale generál Štefaník veril, a takáto básnická metafora by mu iste pomohla zmieriť sa s neúprosnou skutočnosťou.

Mimochodom, bol to prvý a zatiaľ posledný slovenský francúzsky generál... slovenská armáda v tom čase ešte neexistovala, a tak ho museli za generála vymenovať Francúzi, ktorí tým zároveň šikovne zamaskovali špionážny charakter jeho činnosti. Ako ho len Slováci mali radi! Myslím po smrti, zaživa ho milovali hlavne Taliansky... Áno, stal sa ich obľúbenou hračkou, a tak je to až podnes: keď sú Slováci dobrí, tak im dajú Štefaníka, nech sa pohrajú, a keď sú zlí, tak im ho vezmú.

Ako len veľmi túžil tento generál bez armády vojsť do dejín, a márne! zatiaľ čo prostá slovenská žena Stella II. - je to, mimochodom, na Slovensku veľmi rozšírené meno - bola do nich vtlačaná takpovediac proti svojej vôli. Vtlačil som ju ja, ako mi dovoľíte odložiť falošnú skromnosť, ja sám, a nie rukami... Bližšie podrobnosti nájdete v jej habilitačnej práci "Historická úloha slovenskej

ženy v boji proti národnostnému a sociálnemu útlaku". Medzi nami, historická úloha slovenskej ženy v boji proti národnostnému a sociálnemu útlaku je rovnaká ako kedykoľvek inokedy: ľahnúť a držať. A toto jednoducho, musím priznať, slovenské ženy vedeli; držať a držať...

Slovenskú prírodu som už spomínal; ak sa pri nej nepristavím dlhšie, nie je to preto, že by si to ona nezaslúžila, ale preto, že sa to nezaslúžite vy, vy spiaca krásavica. Keď už zívate, zakryte si aspoň rukou ústa...

Bez slovenskej prírody by nebolo Slovákov, a bez slovenských spisovateľov nebolo by slovenskej prírody... dnes už aspoň určite nie. Keď chce dnes Slovak pookriať v lone neporušenej prírody, otvorí si jednoducho niektoré popredné dielo slovenskej literatúry. Nebojte sa, v slovenskej literatúre sú všetky diela popredné, a tak sa ujde na každého. Viete po slovensky? Koľko rečí viete, tolko ráz ste človekom, vy ľudoop. Našťastie majú Slováci prírody toľko, že ju môžu vyvážať do cudziny. Počúvajte napríklad toto:

Flagras
fajro

Flagras fajro, flagras sur la Mont 'de l 'Rego

Kiu gin brugilis? + Viroj ekster lego.

Viroj ekster lego, dekdu falkoj blankaj,

por okulo homaj perfekte senmankaj.

Hľadajte, koľko chcete, v iných literatúrach niečo podobné nenájdete. Tá spevnosť, tá miedickosť! Montoj gri-

zaj montoj - veraj hejmaj kortoj, nudoj montoj vastaj - veraj kompoj gastaj... A oby zurkotal potôčik... vy myslíte tamto? To mi len trochu kvápe vodovod. Motnoj grizaj montoj... áno, ale v časoch, o ktorých bude reč, sa Slováci exportom prírody ešte nezapodievali. Príroda im jednoducho visela nad hlavou ako tahitským domoďodcom kokosové orechy, a keď ste vy, Neslovák, dostali chuť na kokosový orech, museli ste si ho prísť na Slovensko odtrhnúť. Mňa, pravdaže, kokosové orechy nezaujímali - medzi nami, nieto nad dobrú jonatánku -mňa, v tom čase Vacuum zmluvné zamestnanca Vacuum Oil Comp., zaujímali nekálé a Oil. nanajvýš nebezpečné pokusy konkurenčnej Spoločnosti pro Comp. zpeněžení lihu a dynalkolom, domácou pohonnou látkou na liehovej báze: tieto pokusy mali za cieľ pokiaľ možno osamostatniť Československú republiku v obore pohonných látok z od dovozu cudzích hmôt. Dynalkol napríklad používalo Ministertvo národnej obrany, pošty, železnice a niekoľko ďalších zbadačených drevorubačov na východnom Slovensku - o strategickom význame tohto vynálezu teda nebolo nijakých pochyb. Situácia volala po okamžitom zásahu, a ako sa do lesa volá, tak sa z lesa ozýva.

Hola- Z lesa som sa ozval ja. "Holadrijó", ozval som sa drijó spoza kríka s takmer nebadateľným českým prízvukom. Bol som totiž prestrojený za českého turistu, postavu v tom čase na Slovensku veľmi populárnu, niečo ako Hlúpy Jano z rozprávok. Poznáte Hlúpeho Jana? Viem, viem, vy nie z rozprávok, pre vás je to tá najpálčivejšia skutočnosť.

Je vec samozrejmá, že úloha českých turistov, idúcich na Slovensko, je celkom iná, než úloha turistov, a cestujúcich napríklad po Alpách. Moja aspoň bola celkom iná, a primerane úlohe som volil aj prostriedky. Z Prahy do Vlárkeho priesmyku som napríklad cestoval rýchlosťou vlakom, lístok stál, pokiaľ sa pamätám, pre tretiu triedu 50 korún, 90 halierov. To je pamäť, čo? No a v dokonalom prestrojení - turistický oblek má mnohé prednosti pred obyčajným, lebo v krátkych nohaviciach sa omnoho lepšie vystupuje - vystúpil som pod rúškom noci vo Vlárskom priesmyku z vlaku. Bolo to konkrétne

v Nemčovej. Ach, spomienky...

Hola- Kde som to zostal? Nie v Nemšovej, nemýľte ma, ale
drijó skrytý za kríkom v majestátnej Blatnickej doline. "Hola-
drijó", zvolal som ~~xxx~~ so slabým českým prízvukom... po
troch dňoch pešieho putovania bol som už hodne zoslabnutý.
Rozumie sa, že v dedinách slovenských nenájademe všade hos-
tince so všetkým pohodlím ako napríklad vo Švajčiarsku...
na podobný výlet je radno vziať si potraviny so sebou.
Potraviny nakúpime v každom meste slovenskom, najlepšie
sa hodí k tomu saláma a údený syr ovčích "oštiepok", v ku-
soch súdkovitých predávaný. Sódovku majú na Slovensku v
každej dedinskej krčme... ale, úprimne rečeno, moja ocho-
ta vydávať sa za českého turistu mala svoje~~xxx~~ hranice;
uznajte sám: sódovka!

Hola- "Holadrijó", zvolal som z húštiny s nepatrným českým
drijó prízvukom, a na tretí raz sa konečne otočila.

Ten pohľad! Zo sto kravských očí, ktoré sa múdro a
ubolene obrátili k nepreahnutelnej húštine, jej boli naj-
kravskejšie. Pri očiach som sa však dlho nepristavil.
Zato vemená! poviem vám, vemenami tiež nijako nezaostávala,
a to chýbala už len hodina do večerného dojenia. Ak som
predtým hovoril, že som bol po troch dňoch chôdze zoslabnu-
tý, týkalo sa to skôr tých častí tela, ktoré sa uplatňujú
pri chôdzi, zatiaľ čo iné časti - vy už viete, čo mám na
mysli - časti, ktoré pri chôdzi zaháľajú... zaháľka, ako
je známe, je matkou neresti. Nebolo to inak ani v tomto
prípade. Príroda, najmä velená, vždy u mňa vyvoláva erek-
ciu; ba bývali časy, že už aj pohľad na kvetináč s muškátom..
všeho- v duši sa vzopne túžba obcovať s všehomírom - poznáte? aj
mír vám sa to stávalo? hm - no a keď všehomír, ako to už väč-
šinou býva, nie je po ruke, človek obcuje s tým, čo sa na-
trafí. V mojom prípade to bola pôvabná pastierka kráv.

Medzi nami, dávno som už túžil obcovať s prostým slo-
venským ľudom, a ani tri dni strávené priamo na slovenskej
hruda pôde - oni sami ju volajú hruda, a musím povedať, že výs-
tižne: je strašne hrudovitá - nedokázali túto túžbu v mo-
jej hrudi celkom udusiť. Vravrel som hrudi, h-r-u-d-i, nie
hrude. No, dobre. Čo nedokázali tri dlhé dni... noci z

úsporných dôvodov ani nespomínam; viete, ako sa noci na Slovensku vlečú?... to dokázal krátky okamih v náručí spomínanej pastierky.

Úprimne rečeno, nešlo ani tak o to náručie, to by sa ešte bolo dalo zniest, hoci hýbké údy a belavá hrud' mojej pastierky priam volali po hustej ryžovej kefe. Všimnite si, že vravím belavá hrud', nie biela; a belavá preto, že sa medzi veľkými fľakmi zaschnutej špiny našlo tu a tam biele miesto. Neskôr som na vlastnú škodu zistil, že to boli práve tie miesta, ktoré skropili slzami predošlí milovníci. Mal som príležitosť zasvätiť sa do ich trpkého osudu, i keď, pravda, len retrospektívne, a sám som zanechal na dokonal^o formovaných - áno, medzi jej milencami muselo byť zopár rodených sochárov - dokonalo formovaných ~~zaskáraz~~ prsníkov obecnej pastierky štrnásť bielych miest. Hic sunt leones, vravievali v takých prípadoch starí Rimania.

Treba vedieť, že Slováci, pobožný národ, tak ako všetko, aj telesnú čistotu nechávali v rukách božích, takže bola priamo závislá na hustote zrážok v tom-ktorom mesiaci. Leto bolo vtedy mimoriadne suché a pastierka, ako som čoskoro zistil, mimoriadne bigotná. Aspoň v tomto smere; v iných, myslím nebola až taká prísna... alebo, povedzme, to takto, prešla tvrdou školou života, bola to, mimochodom, okrem prvej triedy maďarskej obecnej školy jediná škola, ktorou prešla - a naučila sa nebrať desať prikázaní smrteľne vážne. No keď tak to tom uvažujem, myslím, že ich všetky ani nepoznala. Jedno je isté; nedá sa povedať, že by sa jej sedem hlavných hriechov bolo vyslovene hnusilo.

Poznáte sedem hlavných hriechov? Hneď som si myslel. Hádam ešte tak zo svojej každodennej praxe. Nevieť, či vzdelanie, ktoré pozostáva zo samých medzier, možno ešte nazývať vzdelaním.

Dost' na tom, že keď pastierka začula môj výkrik "Hladrijó", bez slova, bez jediného obzeretia si vyhrnula sukňu. Z jej správania som usúdil, že českí turisti neboli v tom kraji zjavom celkom neznámym. Ach, áno, Slováci, nešťastný národ, tisícročie úpeli v porobe... viete, ako sa úpie? Zaúpte! To? Človeče, to je svištie volanie lásky;

zu on

vor zwei
Paris kam,
Karriere
ab sie sich
Chancen.
strenges
ich einfach
um als
Pariserin
werden
botete für
Pariser
auf Pariser
ist mäßig
det sind.
er denkende
dem
totper

vidno, že ste ešte v živote neúpeli, myslím tak ozajstne, od srdca: úúúúúúúúúú.. no, aj ja som už trochu vyšiel z cviku, na rozdiel od Slovákov, tí na to nemali príležitosť, úpeli v jednom kuse tisíc rokov. Kým Hlúpy Jano zápasí s deväťhlavým drakom, Slovensko, predvídava dievčina, si už pomaly rozopína rúcho. Pospevuje si, vije venčeky, bez väčšieho záujmu čaká, kým sa boj skončí. Po boji, to vie vopred, bude tak či onak nasledovať znásilnenie.

1000

Takto šlo, ako vravím, tisíc, rokov. To viete, že to nerobili zadarmo. Vy by ste, ako vás poznám, neúpeli zadarmo ani hodinu; hoci, úprimne rečeno, nepoznám takého hlupáka, čo by vám za vaše úpenie dal čo len deravý groš.

Slovom, aby som neodbočoval, milá pastierka bola dôkazom, že tisícročie znásilňovania nezostalo bez stôp, že prešlo Slovákom, takpovediac do krve. Sú, medzi nami, aj namáhavejšie zamestnania, a menej výnosné. Myslím, že znásilňovanie sa Slovákom celkom zapáčilo, lebo sa pri ňom leží na chrbte, a keď chcete, hoci aj s rukami za hlavou. Boli to zo všetkých európskych národov práve Slováci, ktorí dávnu Konfúciovu múdrosť, keď sa nemôžeš znásilneniu vynúti ubrániť, pokojne lež, a hľadaj ho čo najväčší vychutnať, prví premenili na... nie na drobné, nemýľte ma, vy idiot, ... premenili na... vidíte, teraz mi to slovo vypadlo z hlavy. No, na tom nezáleží.

Konfúcius.

Už vás niekedy znásilnili? Tak vás to ešte len čaká;

Prírodná rezervácia
Bratislava II odpradol
živého zvieratného
SOCIALNE DABER
olajých zariadení, pre
prázdny bing, għodm, N
sistvu odpracovali 3716 hod
dali 209 698 kg druho
ULUPE rozvíjaním pracovne
ly svojich členiek, prispeli
gfeť k zberu bieleho mš
novaniu socialisticke

Prostredníctvom
Národného výboru
vlastného jasným
článok na úsporu
keby by bol všet
ie, pri skrížovaní
redia sme odpracovali 90 000 hodín

Zákon vstupu chodcov